

ข้อกำหนดและบทบัญญัติในเรื่องสำคัญผิด

๒.๑ ความสำคัญผิดมีความหมายเพียงใด

สำคัญผิดกล่าวโดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่สภาพทางจิตใจอันไม่ตรงกับความจริง และอาจกระทบถึงบุคคลที่เป็นผู้แสดง เจตนา และผู้รับทราบการแสดง เจตนาหรือผู้ที่กระทำการอันใดอันหนึ่ง ความสำคัญผิดอาจมีอิทธิพลกระทบกระทั่งในเรื่องต่าง ๆ กัน เช่นในเรื่องหนี้ ทรัพย์สิน และอาจเกี่ยวข้องกับกระทบกระทั่งจนถึงการ เกิดและความระงับแห่งหนี้^๑

ศัพท์ในกฎหมายเรียกว่า "สำคัญผิด" นั้น สามัญชนเรียกว่า เข้าใจผิด ผิดหลง หรือพลั้งพลาดไป ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "mistake"

ความสำคัญผิดนักนิติศาสตร์ให้คำนิยามไว้ดังนี้

คำรากกฎหมายฝรั่ง เสลอธิบายว่า ความสำคัญผิดคือ "ความเข้าใจในความเป็นจริง ซึ่งทำให้ผู้แสดง เจตนา เชื่อว่าจริงในสิ่งที่ไม่ใช่ และไม่เชื่อในสิ่งที่เป็นจริง"

ศาสตราจารย์ Salleilles ว่า ความสำคัญผิดนั้นหมายถึง เจตนาอันแท้จริงภายในกับเจตนาที่แสดงออกมาภายนอกไม่ตรงกัน^๒

^๑ หยุต แสงอุทัย, เสริม วินิจฉัยกุล, กฎหมายเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ ชั้นปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๖ (พิมพ์โร เนียว), หน้า ๓๘

^๒ เสริม วินิจฉัยกุล, คำอธิบายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ (พระนคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๓), หน้า ๓๗

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอสรุปว่า ความสำคัญผิด (mistake) คือการแสดงเจตนาออกไม่ตรงกับเจตนาแท้จริง โดยผู้แสดงไม่รู้สีก้าว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความสำคัญผิดคือการไม่รู้เท่าถึงความจริงโดยผิดหลงนั่นเอง

๒.๒ การฉ้อฉล เหมือนและต่างกับการสำคัญผิดอย่างไร

กลฉ้อฉลนั้นผู้แสดงเจตนาได้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดนั่นเอง แต่การสำคัญผิดไม่ได้เกิดขึ้นโดยความนึกคิดของผู้แสดงเจตนาเอง หากแต่เกิดขึ้นเพราะถูกหลอกลวงโดยผู้อื่น โดยเฉพาะกรณีอีกฝ่ายหนึ่งให้หลงเชื่อ และแสดงเจตนาไปเพราะความหลงเชื่อนั้น จึงแตกต่างกับความสำคัญผิด โดยเฉพาะสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินตามมาตรา ๑๒๐ นั้น เป็นกรณีที่มีการหลงผิดเกิดขึ้นจากความนึกคิดของผู้แสดงเจตนา

กลฉ้อฉลทำให้การแสดงเจตนาเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๒๑ แต่ถ้ามองขนาดทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรม ก็เป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๕ ได้^๒

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การสำคัญผิดนั้นปกติเกิดขึ้นเพราะสำคัญผิดเอง และอาจเกิดขึ้นเพราะถูกหลอกลวงฉ้อฉลก็ได้ แต่ขอสำคัญอยู่ที่ว่า ถ้ากรณีเข้าตามมาตรา ๑๑๕ แล้ว การแสดงเจตนาตกเป็นโมฆะเสียแล้ว นิติกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ โมฆะกรรมอันเนื่องมาจากกลฉ้อฉลตามมาตรา ๑๒๑ ก็ไม่มีอยู่อีก

หมุก แสงอุทัย, แนวคำถามคำตอบนิติกรรมและสัญญา ความคำบรรยายของคร. ประกอบ หุตะสิงห์ (พระนคร : นำเขียนการพิมพ์ ๒๕๑๔), หน้า ๒๖

^๒ จิตติ คิงศัทธย์, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๙๕๗/๒๕๑๗ คำพิพากษาฎีกาปี ๒๕๑๗ ตอน ๑๐, หน้า ๗๓๕

๒.๓ ความสำคัญผิดเกิดขึ้นได้อย่างไร

การสำคัญผิด เป็นกรณีที่เจตนาแสดงออกของบุคคล ไม่ตรงกับเจตนาแท้จริง ที่บุคคลผู้แสดง เจตนาอันมีอยู่ในใจ โดยผู้แสดง เจตนาอันไม่ตั้งใจที่จะแสดง เจตนาออกมา เช่นนั้น ผลแห่งสำคัญผิดนี้ ย่อมทำให้เจตนาที่แสดงออกมานั้นไม่สมบูรณ์เสื่อมเสีย เข้าใน หลักกฎหมายตามความเห็นของนิติศาสตร์ความเห็นที่ ๑ (Willenstheorie) ที่ให้ ถือเจตนาแท้จริง เป็นใหญ่ ๑

เจตนาของบุคคลอาจ เกิดความสำคัญผิดขึ้นได้ในระยะต่าง ๆ กัน การที่ บุคคลใดได้ตัดสินใจกระทำการอย่างใด อย่างเป็นเพราะเข้าใจผิดในคุณสมบัติ ของสิ่งของซึ่งไม่มีตามที่ต้องการ หรือเข้าใจว่าบุคคลนั้น ๆ มีคุณสมบัติดังต้องการ แต่ ความจริงไม่มี ในกรณีเหล่านี้บุคคลผู้แสดง เจตนาที่มีความตั้งใจจริง ต้องการให้ถูกต้องจริง แต่ก็เพราะ เกิดความสำคัญผิดขึ้น เรียกว่า เป็นความสำคัญผิดในเจตนาอันตนเอง

ในบางกรณีเราอาจสำคัญผิดไปได้ เช่นบวกเลขผิดไป ใช้คำพูดผิดไป กรณี เช่นนี้เรียกว่า ความสำคัญผิดในการแสดงออกซึ่งเจตนา

ความสำคัญผิดอาจมีได้ในการส่งเจตนา เช่นโทรเลขซึ่งส่งไปผิด ถ้อยคำ สลับกันไปเสีย อาจทำให้เจตนาของผู้ส่งผิดไปก็ได้ กรณีนี้เรียกว่า ความสำคัญผิดในการ ส่งเจตนา

และบางกรณีเจตนาซึ่งประกอบด้วยมูลเหตุอันถูกต้องและส่งไปโดยถูกต้อง ผู้รับอาจเข้าใจไปคนละอย่างกับผู้ที่แสดง เจตนาประสงค์ กรณีเช่นนี้เรียกว่าความสำคัญผิด ในการตีความแสดงเจตนา

สรุปแล้ว สำคัญผิดที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมี ๒ ทางคือ ความสำคัญผิดทางฝ่าย ผู้แสดงเจตนา กับความสำคัญผิดทางฝ่ายผู้รับการแสดงเจตนา ทางฝ่ายผู้แสดงเจตนาอัน

เป็นความสำคัญผิดในองค์ประกอบ หรือในการที่จะก่อให้เกิดเจตนาขึ้น ๆ ขึ้น ทางฝ่ายผู้รับนั้น ความสำคัญผิดคือการแสดงออก หรือการทำให้เจตนาขึ้นเป็นผล ดังนั้น ความสำคัญผิดในการก่อให้เกิดเจตนาขึ้น คือ เชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีจริงหรือ เป็นความจริง แต่แท้จริงแล้วไม่มี และได้ทำเป็นการแสดงเจตนาไปโดยความเชื่อเช่นนั้น

๒๔ ความจำเป็นที่ต้องมีบทบัญญัติว่าด้วยสำคัญผิด

การที่ผู้กระทำผิดคิดกรรมอันหนึ่งขึ้น และภายหลังอ้างว่านิติกรรมนั้นทำขึ้นโดยสำคัญผิดนั้น มักก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นเสมอ ทั้งในระหว่างผู้กระทำผิดเอง และต่อบุคคลภายนอก ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติว่าด้วยความสำคัญผิด ทั้งนี้เพราะ

๑. เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งสัมพันธภาพของสังคม เพราะมิฉะนั้น ก็จะมีการกล่าวอ้างสำคัญผิด ซึ่งเป็นเจตนาที่เก็บอยู่ในใจ ไม่มีผู้อื่นรู้ ทำให้นิติกรรมทั้งหลายที่ได้ทำขึ้น ถูกทำลายลงได้อย่างง่ายดาย จึงต้องมีบทบัญญัติว่าสำคัญผิดเกี่ยวกับเรื่องใด กฎหมายยอมรับรู้ ให้นิติกรรมมีผล เป็นโมฆะ หรือโมฆียะ และสำคัญผิดเกี่ยวกับเรื่องใด ที่กฎหมายไม่ยอมรับรู้ และไม่ยอมให้ผู้กระทำกล่าวอ้าง เช่นสำคัญผิดในคุณสมบัติของคู่สมรส เป็นต้น

๒. การดำเนินชีวิตของมนุษย์ย่อมอาศัยการคาดคะเนของแต่ละคนว่าอนาคตข้างหน้าจะเป็นอย่างไร แล้วมนุษย์ก็จะเลี้ยงดูพันตนกับที่ตนคาดคะเนนั้น หากอนาคตเป็นไปตามที่คาดคะเนหรือคาดหมาย คนก็จะได้รับผลดี หากอนาคตผิดพลากไปจากที่คาดหมาย คนก็จะได้รับผลร้าย อันกฎหมายไม่ควรจะเข้าเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น มิใช่ว่าความสำคัญผิดทุกอย่างจะทำให้เจตนาเสื่อมเสียไปทั้งสิ้น การสำคัญผิดไม่ทำให้การแสดงเจตนาไรผลเสมอไป ความสำคัญผิดที่จะทำให้เจตนาเสื่อมเสีย จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น จึงต้องพิจารณาว่าสำคัญผิดในสิ่งใด ใคร เป็นคนสำคัญผิด เข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ ฉะนั้น ผู้ร่างกฎหมายจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงเหตุผลต่าง ๆ ในการกำหนดหลักเกณฑ์บทบัญญัติ เรื่องนี้ให้ชัดเจน ดังจะเห็นได้ว่าการสำคัญผิดบางอย่าง เช่นสำคัญผิดในมูลเหตุจริงใจให้ทำนิติกรรม จึงไม่มีผลตามกฎหมาย ทำให้มีการ

แสดง เจตนา เสื่อมเสียได้ หรือกรณีสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลในการสมรส กฎหมาย ไม่ยอมรับที่จะให้การสมรสนั้น เป็น โฆษะ หรือ โฆษียะ แต่จะเป็น โฆษียะก็เฉพาะผิดคำ การที่ไม่ยอมมิให้การสมรสถูกขอล้าง เพราะสำคัญผิดนี้ ผู้ร่างกฎหมายคงต้องการรักษาไว้ ซึ่งความมั่นคงของสถาบันครอบครัว อีกประการหนึ่งกฎหมายก็ได้ให้โอกาสมีการหมั้นกันก่อน เพื่อให้สามารถรู้จักซึ่งกันและกันมากขึ้น จึง เห็นว่าไม่สมควรให้มีการขอล้างการสมรสกัน ภายหลัง

ความสำคัญผิดที่จะทำให้เจตนาวิปริต หรือ เสื่อมเสียไปนั้น จะต้อง เข้าหลัก - เกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๕ - ๑๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้ว่า หากผู้แสดง เจตนา ได้สำคัญผิดเพราะความประมาทเลิน เล่อ อย่างร้ายแรงแล้ว ผู้แสดง เจตนา นั้น จะถือเอาความไม่สมบูรณ์แห่งนิติกรรมมาให้ เป็น ประโยชน์แก่ตนไม่ได้ กล่าวคือผู้ประมาทเลิน เล่ออย่างร้ายแรงจะอ้างว่าตนสำคัญผิด ในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เพื่อให้นิติกรรม เป็น โฆษะไม่ได้ แต่สำหรับบุคคลอื่นแม้ เป็น บุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนได้เสียแต่มีได้กระทำความคิด คือมิได้ประมาทเลิน เล่ออย่าง ร้ายแรงนั้น ย่อมสามารถกล่าวอ้างว่านิติกรรมนั้น เป็น โฆษะได้ ๑

ส่วนกรณีสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลและทรัพย์สิน ซึ่งตามปกตินับว่าเป็น สาระสำคัญ นิติกรรมจึงกล่าวเป็น โฆษียะ ซึ่งผู้มีสิทธิขอล้าง โฆษียะกรรมดังกล่าว มีจำนวนจำกัด ดังระบุไว้ในมาตรา ๑๓๗

ดังนั้น การมีบทบัญญัติของกฎหมายวางหลักในเรื่องความสำคัญผิด จึง เป็นสิ่ง จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้คู่กรณีกล่าวอ้างความสำคัญ ผิดเพื่อทำให้นิติกรรมที่ทำขึ้น เสียไปโดย ง่ายคายประการหนึ่ง และเพื่อป้องกันมิให้บุคคลภายนอกต้อง เสียหายจากการที่คู่กรณี

อ้างความสำคัญผิด ทั้งนี้เพื่อรักษาสัมพันธภาพของสังคมนั้นคือ จำต้องมีบัญญัติใช้ชัดเจนถึงหลักเกณฑ์ของ เรื่องสำคัญผิด ว่ากฎหมายยอมรับบังคับไว้ในกรณีใด แค่นั้น เพียงไร เพื่อเป็นหลักที่จะพิจารณาว่าสำคัญผิดในสิ่งใด ใคร เป็นคนสำคัญผิด เข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่

อนึ่ง ความสำคัญผิดต้องไม่เกิดเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ของผู้แสดงเจตนา บัญญัติกฎหมายจึงใช้คำว่า "ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง" ถ้าพิจารณาประมาทเลินเล่อแต่ไม่ถึงร้ายแรงก็ยังไม่อ้างความสำคัญผิดได้ การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะกฎหมายต้องการให้บุคคลผู้แสดงเจตนาใช้ความระมัดระวังความสามารถในความประพฤติกของบุคคลซึ่ง เรียกว่าสามัญชนแล้ว อาจมีการพลั้งเผลอ หรือขาดความระมัดระวังได้ ที่เรียกกันว่า คิดไม่ถึง แต่ถ้าถึงขนาดร้ายแรงแล้วก็เป็นเรื่องซึ่งบุคคลควรรับบาปเคราะห์ในการกระทำของตนเอง

๒.๕ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบทบัญญัติ เรื่องสำคัญผิดในนานาประเทศ

แนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญผิด

การสำคัญผิด เป็นกรณีที่เจตนาแสดงออกของบุคคล ไม่ตรงกับเจตนาแท้จริง ที่บุคคลนั้นมีอยู่ในใจ โดยผู้แสดงเจตนาไม่ตั้งใจที่จะแสดงเจตนาออกมาเช่นนั้น ผลของการสำคัญผิด ย่อมทำให้เจตนาที่แสดงออกมานั้นไม่สมบูรณ์เสื่อม เสีย ตามหลักความเห็นของนักนิติศาสตร์ในเรื่องการแสดงเจตนา ซึ่งนักนิติศาสตร์มีความเห็นไม่ลงรอยกัน^๑ มีผู้ยึดถือความเห็น ๒ ความเห็นที่แตกต่างกัน^๒ คือทฤษฎีเจตนาภายใน (เจตนาที่แท้จริง) (la theorie de la volonte interne) กับทฤษฎีเจตนาที่แสดงออก (la theorie de la volonte declaree) ดังนั้น จึงทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญผิดแยกออกได้เป็น ๒ แนวด้วยกัน

^๑ ฎราบละเฮียค , หน้า ๑๒

^๒ สุธาภิ สัตตบุษย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบ , คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐, (พิมพ์โร เนียว), หน้า ๒๖

๑. ฝ่ายของผู้ที่ยึดถือเจตนาที่แสดงออกยิ่งกว่าเจตนาภายใน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า นักกฎหมายเยอรมัน ถือหลักตามทฤษฎีที่ว่า การแสดงเจตนาของคู่สัญญาเป็นแต่เพียงก่อให้เกิด "ข้อเท็จจริง" อันหนึ่ง ซึ่งสังคมรับบังคับให้เกิดผลผูกพันขึ้นเท่านั้น (มิใช่การแสดงเจตนาก่อให้เกิดหนี้เลยที่เดียว แต่เกิดเป็นเพียงข้อเท็จจริงอันหนึ่งซึ่งกฎหมายรับไปก่อให้เกิดหนี้อีกทอดหนึ่ง) ดังนั้น สังคมจึงรับบังคับตามข้อเท็จจริงหรือเจตนาที่แสดงออกมาเท่านั้น ตามกฎหมายเยอรมันจึงยึดถือหลักเจตนาที่แสดงออกเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ความสำคัญผิดก็จะต้องดูเอาจากเจตนาที่แสดงออกเป็นสำคัญ มิใช่ดูเอาจากเจตนาแห่งจิตใจภายใน ตามแนวความคิดเห็นนี้ ถือว่ามีความสำคัญผิดเกิดขึ้น เมื่อการแสดงออกมานั้นไม่ตรงกับเจตนาภายใน และจะถือว่าสัญญาก็จะมีผลผูกพันอย่างถูกต้อง ถ้าหากเจตนาที่แสดงออกนั้นตรงกับเจตนาภายใน แม้ว่าเจตนาภายในจะเกิดขึ้นจากการมองข้อเท็จจริงไม่ตรงตามความจริงก็ตาม (กรณีสำคัญผิด) กล่าวคือ แม้เจตนาภายในจะเกิดจากสำคัญผิด แต่หาเจตนาภายในนั้นแสดงออกมา เช่นนั้น เป็นเจตนาภายนอก ก็ไม่ต้องค้นหาเจตนาภายใน ดูจากเจตนาภายนอกอย่างเดียว แม้เจตนาภายในจะเกิดจากความสำคัญผิด สัญญานั้นก็ใช้ได้

๒. ส่วนฝ่ายของผู้ที่ยึดถือเจตนาภายใน ตามกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสยึดถือเจตนาภายในสำคัญกว่าเจตนาที่แสดงออก ดังนั้น การค้นหาความสำคัญผิดนั้นจะพิจารณาจากเจตนาภายในว่ามีการสำคัญผิดหรือไม่ มิใช่มองเอาจากเจตนาภายนอกเท่านั้น ความเห็นตามแนวความคิดนี้ จะถือว่าการสำคัญผิดเมื่อเจตนาภายในที่ถูกแสดงออกมานั้นเกิดขึ้นโดยความเข้าใจที่ไม่ตรงตามความจริง ถ้าเจตนาภายในเป็นเรื่องของความสำคัญผิดแล้ว ก็ไม่ต้องพิจารณาว่าเจตนาที่แสดงออกจะตรงกับเจตนาภายในหรือไม่ แม้ไม่ตรงก็ค้นหาเจตนาภายในเป็นสำคัญ เมื่อเจตนาภายในเสื่อมเสียแล้ว นิติกรรมนั้นก็เลยไปไม่ว่าเจตนาที่แสดงออกจะใช้ได้หรือไม่ก็ตาม

ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๑๘ พิจารณาความสำคัญผิด โดยดูจากการแสดงเจตนาออกมา และดูจากรายละเอียดแห่งการแสดงเจตนาที่แสดงออกมานั้น ๆ ด้วย ซึ่งก็เท่ากับเป็นการมองความสำคัญผิดโดยดูจากเจตนาภายในด้วยนั่นเอง และเช่นเดียวกัน ในระบบกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส แม้จะยึดถือเจตนาภายในเป็นหลัก แต่ก็มีใ้หมายความว่าจะถือเอาสาเหตุทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเจตนาภายในมา เป็นข้อกำหนดความสำคัญผิด กฎหมายฝรั่งเศสเองก็ดูจากเจตนาที่แสดงออกเพื่อวินิจฉัยความสำคัญผิดเช่นกัน แม้เจตนาภายในบางอย่างจะเกิดเพราะความสำคัญผิด แต่ถ้าได้แสดงออกมาแล้ว กฎหมายก็อาจไม่ถือเอาเป็นความสำคัญผิดที่จะทำให้สัญญาเสียไปได้ ดังนั้น การพิจารณาในเรื่องความสำคัญผิดจึงต้องดูว่าความสำคัญผิดเช่นใ้บางอย่างที่กฎหมายยอมรับ และความสำคัญผิดเช่นใ้บางอย่างที่กฎหมายไม่ยอมรับ

สรุป แม้วาระบบเยอรมันที่ยึดถือกับเจตนาที่แสดงออก หรือระบบฝรั่งเศสที่ยึดเจตนาแห่งจิตใจภายใน ต่างก็ไม่ได้ยึดถือค่านของคนแต่เด็กขาดกันเดียว ในบางกรณีก็โน้มเอียงมายอมรับของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

๒.๖ บทบัญญัติเรื่องสำคัญผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เนื่องจากเรื่องสำคัญผิดเป็นเรื่องการแสดงเจตนาอย่างหนึ่ง แต่เป็นการแสดงเจตนาโดยวิปริต และเป็นเหตุให้การแสดงเจตนาเสื่อมเสียไปได้ ผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงได้บัญญัติเรื่องสำคัญผิดนี้ไว้ในหมวด ๒ ว่าด้วยการแสดงเจตนา

การยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๘ - ๑๒๐ ซึ่งอยู่ในบรรพ ๑ ว่าด้วยหลักทั่วไปนี้ ได้ยกร่างเป็นภาษาอังกฤษชั้นก่อน แล้วจึงจัดแปลเป็นภาษาไทย

Section 119: A declaration of intention is void if made under a mistake as to an essential element of the juristic act; but if the mistake was due to the gross negligence of person making such declaration, he cannot avail himself of such invalidity.

Section 120: A declaration of intention is voidable if made under a mistake as to a quality of the person or the thing which is considered as essential in the ordinary dealings.

คำแปลภาษาไทยของกรมร่างกฎหมายมีดังนี้

มาตรา ๑๔๕: การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม ทานว่าเป็นโมฆะ แต่หากความสำคัญผิดนั้น เป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนาไซ้ ทานว่าบุคคลผู้นั้นหาอาจจะถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่

อุทธานรณ ๑

๑ - ก. ส่งมอบชามเงินใบหนึ่งให้ ข. ค้ายเจตนาจะฝาก แต่ ข. หลงสำคัญผิดเชื่อว่า เป็นของให้โดยเสนาหา ทั้งนี้เป็นการสำคัญผิดในสภาพแห่งนิติกรรม จึงเป็นโมฆะ

๒ - ก. พ่อค้าในกรุงเทพฯ มีรถยนต์ ๒ ลำ ใช้น้ำมันเป็นชนิดหนึ่ง อีกลำหนึ่งใช้น้ำมันก๊าส เมื่อเวลา ก. ไม่อยู่กรุงเทพฯ ข. ส่งโทรเลขมายัง ก. เสนอจะซื้อรถยนต์ ที่จริง ข. ต้องการซื้อรถยนต์ลำที่ใช้น้ำมันเป็นชนิด ก. คอมรับโดยเชื่อว่าคนส่งรับค่าเสนอจะซื้อรถยนต์ลำที่ใช้น้ำมันก๊าส ฉะนั้น เป็นการสำคัญผิดด้วยความประมาทแห่งสัญญา สัญญาจึงเป็นโมฆะ

๓ - ก. ให้เงิน ๑,๐๐๐ บาทแก่บุคคลคนหนึ่ง ซึ่งคนเชื่อว่าเป็น ข. แต่ปรากฏว่าบุคคลผู้นั้นหาใช่ ข. ไม่ เป็น ค. ทางหาก ฉะนั้นเป็นการสำคัญผิดในตัวคู่กรณีที่เกี่ยวข้องในนิติกรรม การแสดงเจตนาของ ก. จึงเป็นโมฆะ

กรมร่างกฎหมาย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๖๔
บรรพ ๑ และ ๒ กับอุทธานรณ (จัดพิมพ์ขึ้นใหม่โดยเนติบัณฑิตยสภา), พระนคร :
 โรงพิมพ์ไทยพิทยา ๒๔๖๐, หน้า ๘๒

๔ - ก. ให้เงิน ๑,๐๐๐ บาท แก่ ก. โดยเชื่อว่าให้แก่ ข. แต่เพราะความประมาทเลินเล่อ ก. ไม่สืบสวนตัวบุคคลที่ตนได้ให้เงินไปในเรื่องนี้ ก. ได้กระทำโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ฉะนั้น จะถือเอาความไม่สมบูรณ์แห่งการแสดงเจตนาของก.มาใช้ เป็นประโยชน์หาได้ไม

มาตรา ๑๒๐ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคล ภายหลัง ซึ่งตามปกติยอมรับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นไซ้ แสดงเจตนาอย่างนี้เท่านั้นว่าเป็นโมฆียะ

อุทาหรณ์

๑ - ก. ให้เงิน ๑,๐๐๐ บาทแก่ข. โดยเชื่อว่า ข. ได้ทำการงานอันสำคัญให้แก่ตน เช่นรักษามันให้พ้นอัคคีภัย แต่ปรากฏว่า ข. หาได้ทำการรักษามันไม่ ฉะนั้นแสดงเจตนาของ ก. เป็นโมฆียะเพราะสำคัญผิดในคุณสมบัติของ ข. ซึ่งคุณสมบัติอันนี้เป็นสาระสำคัญในการที่ให้โดยเสนหา

๒ - ก. สั่งให้ ข. ปลุกบ้าน โดยเชื่อว่า ข. เป็นสถาปนิกที่ดี ความจริง ข. หาไม่มีประกาศนียบัตรแสดงว่าเป็นสถาปนิกและมีได้เคยปลุกสร้างบ้านเรือนด้วย เช่นนี้ชื่อว่า เป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของ ข. แสดงเจตนาของ ก. จึง เป็นโมฆียะ

๓ - ก. ซื้อขามลายครามใบหนึ่งจาก ข. ผู้ชายของโบราณ โดยเจตนาจะซื้อขามทั้งใต ปรากฏว่าขามใบนั้นทำขึ้นใหม่และเป็นของปลอม แสดงเจตนาของ ก. อันเกี่ยวแก่ขามใบนั้นเป็นโมฆียะ เพราะในเรื่องนี้สาระสำคัญแห่งความประสงค์ได้แก่ของโบราณ

๒.๗ ที่มาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔ - ๑๒๐

๑. ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา ๔๕

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๑๐๕, ๑๑๑๐

๓. ลักษณะหนี้สวิส มาตรา ๒๓, ๒๕

๔. ประมวลกฎหมายแพ่ง เยอรมัน มาตรา ๑๑๕ วรรค ๒

๒.๘ หลักเกณฑ์ในเรื่องสำคัญผิด

๑. การสำคัญผิดไม่ได้เป็นเหตุให้นิติกรรมเสื่อมเสียเสมอไป การสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมเสื่อมเสียยังแบ่งออกเป็น ๒ กรณีคือ การสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๑๕ และการสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะตามมาตรา ๑๒๐

๒. การสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๑๕ เป็นเรื่องสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ซึ่งอาจเป็น

๒.๑ สำคัญผิดในตัวบุคคล

๒.๒ สำคัญผิดในวัตถุประสงค์

๒.๓ สำคัญผิดในวัตถุแห่งหนี้

๓. การสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะตามมาตรา ๑๒๐ นั้น เป็นเรื่องที่ไม่ตามมาตรา ๑๑๕ มาแล้ว คือไม่มีการสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมอย่างใดในมาตรา ๑๑๕ พังสิ้น หมายความว่ามีการเข้าใจในตัวบุคคลถูกต้องแล้ว เข้าใจในวัตถุที่ประสงค์ถูกต้องแล้ว และเข้าใจในวัตถุแห่งหนี้ถูกต้องแล้ว เพียงแต่มีการสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินเท่านั้น

๔. อะไรคือคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา ๑๒๐ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความประสงค์ของคู่สัญญาในเรื่องนั้น ๆ และบางทีก็ตองคำนึงถึงประเพณีประกอบด้วย

๕. การสำคัญผิดในเรื่องอื่นนอกจากมาตรา ๑๑๕ หรือ มาตรา ๑๒๐ ดังกล่าวแล้ว นิติกรรมนั้นก็ยังคงสมบูรณ์อยู่ ได้แก่

๕.๑ สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่ง ไม่นับว่าเป็นสาระสำคัญ

๕.๒ สำคัญผิดในมูล เหตุที่ทำให้มีการแสดง เจตนาออกไป

๕.๓ สำคัญผิดในความสามารถชำระหนี้ของลูกหนี้

๕.๔ สำคัญผิดในเรื่องราคาทรัพย์สิน

๖. การสำคัญผิดในเรื่องสมรส กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษในมาตรา ๑๔๔๑
วรรค ๒ จะนำหลักเรื่องสำคัญผิดในมาตรา ๑๔๔, ๑๒๐ ไปใช้กับกรณีสำคัญผิดในการ
สมรสหาได้ไม่

หลักกฎหมายโรมัน

กฎหมายโรมันถือหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (Théorie de la
liberté de la volonté) กล่าวคือให้ถือตามเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีเป็นสำคัญ
จึงยอมให้กล่าวอ้างและบังคับกันตามนิติกรรมที่ตรงตามความประสงค์อันแท้จริง เท่านั้น
แต่อย่างไรก็ดีเจตนาจะมีความศักดิ์สิทธิ์หรือไม่จำกัดขอบเขตในเจตนาของเอกชนเสีย
ทีเดียว และเอกชนอาจจะทำนิติกรรมสัญญาซึ่งบังคับกัน ชักข้อประโยชน์ส่วนตัวเสียของ
ประชาชนทั่วไป จนชักข้อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่ได้ สุภาษิต
กฎหมายของโรมันก็กล่าวไว้ว่า ความปลอดภัยของประชาชนเป็นกฎหมายสูงสุด (Salus
populi suprema lex)

หลักกฎหมายอังกฤษ

แม้กฎหมายอังกฤษจะมีได้มีบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องสำคัญผิดไว้โดยตรง
เพราะอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี หรือ Common Law ซึ่งมีได้
บัญญัติกฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของประมวลกฎหมาย (Code) ดังเช่น
ประเทศในกลุ่มกฎหมายโรมัน (Roman Law) ก็ตาม แต่โดยอาศัยหลักจาก
กฎหมายลักษณะสัญญา (Law of Contract) ยอมรับมาเทียบเคียงวินิจฉัยเรื่องสำคัญผิดได้

อุกฤษ มงคลนาวิน, ประวัติศาสตร์กฎหมายต่างประเทศ (สากล)
(พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔), หน้า ๑๑, ๓๔

กฎหมายลักษณะสัญญาของอังกฤษมีหลักการ เกี่ยวกับ เรื่องการแสดง เจตนา
 ดังนี้คือ ถ้าบุคคลใดแสดง เจตนาโดยพฤติการณ์ซึ่ง เห็นได้ว่า เขามีเจตนาอย่างใด
 อย่างหนึ่ง บุคคลผู้นั้นย่อมไม่อาจยกขึ้น เป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการ โดยสุจริตว่าตน
 มิได้มีเจตนาอย่างที่ใดแสดงให้ปรากฏนั้น

Pickard V. Sears (837), 6 Ad. & EL. 469;

Sullivan V. Constable (1932), 48 T.L.R. 369 C.A

ตามหลักกฎหมายอังกฤษหากการแสดง เจตนาออกนอกใจที่ตั้งใจ (mistake
 in the declaration of intention) และอีกฝ่ายหนึ่งรู้ความเข้าใจผิด ก็เป็น
 โมฆะ^๒ ตามกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้โดยชัดแจ้ง แต่ก็คง เข้าใจ เช่นเดียวกัน
 เพราะเจตนาที่แสดงออกต้อง เป็นเจตนาที่แท้จริง ทั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๒
 กฎหมายไทยคงมีบัญญัติไว้กรณีความสำคัญผิดที่แสดง เจตนาถูกตามที่ตั้งใจแต่เจตนาตามตั้งใจ
 นั้น เกิดจากความสำคัญผิดทั้งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘ และ ๑๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์ ตามกฎหมายโดยศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๒๗/๒๕๐๖
 ซึ่งปรากฏอยู่ในท้ายบทนี้

หลักกฎหมายญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นบัญญัติถึง เรื่องสำคัญผิดไว้ในหมวดที่ ๒ ว่าด้วยการ
 แสดงเจตนา ในมาตรา ๕๕^๓ ดังนี้

^๒ Jenks' English Civil Law, (4th ed.; London: Love &
 Malcomson Co., 1947), pp. 21 - 22

^๒

(Huge V. Colin & Shields, Anson, ed. 23, p. 279, Grismore
 on Contracts (1947) No. 21 Mistake in Expression p. 28)

^๓

The civil Code of Japan (under Authorization of the
 ministry of Justice & the codes Translation committee; EIBUN-HOREI-
 SHA, INC. TOKYO JAPAN 1962

Article 95 : A declaration of intention shall be null and void, if made under a mistake in regard to any essential elements of the juristic act; however, if there has been gross negligence on the part of the declarant, its nullity cannot be asserted by the declarant himself.

มาตรา ๙๕ "การแสดงเจตนาจะไม่มีผลตามกฎหมายและเป็นโมฆะถ้ากระทำโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ถึงกระนั้นก็ดีถ้าการแสดงเจตนาเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง บุคคลนั้นจะถือเอาการไม่มีผลตามกฎหมายมาเป็นประโยชน์แก่ตนหาได้ไม่"

หลักกฎหมายเยอรมัน

ผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันนำเรื่องสำคัญผิดมาบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘ - ๑๒๐ ซึ่งอยู่ในหมวดการแสดงเจตนา (Wille) ของลักษณะนิติกรรม (Rechtsgeschäft) บรรพ ๑ ว่าควยหลักทั่วไป ซึ่งประมวลแพ่งเยอรมันบัญญัติถึงเรื่องสำคัญผิดไว้ในมาตรา ๑๑๘ และ ๑๒๐ ว่า

มาตรา ๑๑๘ : A person who, when making a declaration of intention, was under a mistake as to its purport, or did not intend to make a declaration of that purport at all, may avoid the declaration if it is to be supposed that he would not have made it with knowledge of the state of affairs and with intelligent appreciation of the case (*)

* (a) The question whether the mistake was one of factor of law, or whether it was due to negligence or not, is immaterial.

A mistake concerning any characteristics of the person or thing which are regarded in ordinary dealings as essential is also deemed to be a mistake concerning the purport of the declaration.

๑. บุคคลซึ่งได้แสดง เจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญหรือโดยมิได้ตั้งใจแสดง เจตนาเกี่ยวกับสาระสำคัญนั้น อาจบอกกล่าวการแสดง เจตนาอันได้ ถ้าอาจเห็นได้ว่าบุคคลนั้นได้แสดง เจตนาโดยรู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น และไม่เข้าใจสภาพการณ์ได้พอสมควร

๒. การสำคัญผิดในสาระสำคัญของ เจตนาให้ถือ เป็น เช่น เกี่ยวกับการสำคัญผิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งในทางธุรกิจถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ^๑

อุทาหรณ์ : นาย ก. กล่าวหา เบียร์ ๑ ถ้วย คน เสรีฟักิน้ำมาให้ สัญญาซื้อขาย เบียร์ตามราคาและ เงื่อนไขที่เกิดขึ้น ต่อมาคน เสรีฟวาง เบียร์ถ้วยที่ ๒ ให้แก่ นาย ก. เป็นการแสดงเจตนาในการจะซื้อขาย เบียร์กับนาย ก. แต่ นาย ก. คิดว่า คนที่หนึ่งข้าง ๆ สิ่ง เบียร์ถ้วยที่ ๒ มาให้ตน กรณีนี้เป็นเรื่องสำคัญผิดในการแสดงเจตนา^๒ คือ ก. มีเจตนาที่จะกระทำ มีการแสดงออกซึ่งเจตนาโดยครบถ้วน แต่เจตนาที่แสดงออกมานั้นเกิดขึ้นโดยนึกว่าคนอื่น เป็นคนส่งมาให้ การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา ๑๑๕ (๑) ถือว่าเป็นโมฆะโดยสำคัญผิดในสิ่งที่ เป็นสาระสำคัญ

^๑The German Civil Code, (Translated and Annotated by Chung Hui Wang; London: Stevens and Sons, 1907), pp. 26 - 27 .

^๒ การแสดงเจตนาตามหลักกฎหมายเยอรมัน คือการแสดงออกซึ่งเจตนาในอันที่จะกระทำต่อบุคคลภายนอกไม่ว่าโดยการพูด การเขียน หรือด้วยวิธีการอื่นใด ข้อสำคัญก็คือ บุคคลภายนอกต้องสามารถทราบการแสดงเจตนาอันได้ และผู้แสดงเจตนาอันก็ไม่จำเป็นต้องแสดงออกไปในรายละเอียดทั้งหมด ถ้าการแสดงเจตนาที่แสดงออกทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจ หรือ เป็นที่รู้กัน การแสดงเจตนาอันนั้นก็ก่อให้เกิดนิติกรรมที่มีผลผูกพันกันเช่น นาย ก. ขึ้นไปบนรถเมล์ สัญญาการใช้บริการรถเมล์ก็เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ ผู้โดยสารต้องชำระราคาโดยสารถตามเงื่อนไขของการโดยสารรถเมล์

แห่งนิติกรรม แต่ตามมาตรา ๑๑๘(๒) ความสำคัญผิดของการแสดง เจตนา เป็นโมฆียะ คือการแสดง เจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญของการแสดง เจตนา นั้นให้ถือว่า เป็นความสำคัญผิดในทำนอง เคียวกันกับการสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์ซึ่งโดยปกติความ ประเพณีถือว่า เป็นสิ่งที่มีผล เป็นโมฆียะ (เทียบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย มาตรา ๑๑๘)

มาตรา ๑๒๐ : A declaration of intention which has been incorrectly transmitted by the person or institution employed for its transmission may be avoided under the same conditions as a declaration of intention made under mistake 119.

การแสดง เจตนาที่ส่งผ่านมาผิดพลาดโดยบุคคลหรือสถาบันที่ใช้ในการส่งผ่าน อาจบอกล้างได้ภายใต้เงื่อนไข เช่น เกี่ยวกับการแสดง เจตนาโดยสำคัญผิดซึ่งมีบัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๑๘

ประมวลกฎหมายแพ่ง เยอรมันมีบัญญัติ เพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอกว่าการ แสดงออกซึ่งความสำคัญผิดของการแสดง เจตนา นี้ไม่กระทบกระ เทือนถึงความผูกพันที่ เกิดกับบุคคลภายนอก แต่ผู้สำคัญผิดมีสิทธิเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ ดังนั้น การแสดง เจตนาโดยสำคัญผิดจึงแยกออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. ความสำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรม หรือความสำคัญผิดในคุณสมบัติ ของบุคคล หรือทรัพย์ซึ่งตามปกติถือว่า เป็นสาระสำคัญ การแสดง เจตนา นั้น เป็นโมฆียะ เรียกว่า *Inhaltairrtum*

๒. ความสำคัญผิดในเหตุจูงใจ เหตุจูงใจนั้นคือการแสดง เจตนา โดยเชื่อถึง หรือคิดว่า จะมีการ ตั้งต้นแสดง เจตนา นั้นเกิดขึ้น เรียกว่า *Motivirrtum* การ สำคัญผิดในมูล เหตุจูงใจนั้นไม่มีผลทำให้ผู้แสดง เจตนา โดยสำคัญผิดขอเพิกถอนได้

อนึ่ง การแสดง เจตนาออกมาโดยที่เจตนาแท้จริงมิได้เป็นเช่นนั้น นิติกรรม บ่อมไม่เกิดขึ้น แต่หากการแสดง เจตนา เช่นนั้นทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้น

แม้ว่าผู้แสดง เจตนาจะไม่ต้องผูกพันตามกฎหมายก็จริง หากบุคคลภายนอกผู้สุจริตและ
ต้องเสียหายอันเนื่องมาจากการแสดง เจตนา นั้น ย่อมมีสิทธิได้รับค่าเสียหาย (หาก
พึงมี) เท่าที่เสียไป (negative interesse) ซึ่งกฎหมายเยอรมันเรียกว่า

Verschulden bei Vertragsabschluss ข้อเรื่องนี้ไม่มีบทบัญญัติไว้ในกฎหมาย
แพ่งเยอรมันโดยตรง แต่อาศัยหลักการชำระหนี้โดยสุจริต มาตรา ๒๘๒ จึงมีบัญญัติไว้
ความว่า "ลูกหนี้ย่อมมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามชำระหนี้ตามที่ความสัตย์ซื่อ หรือความ เชื่อถือ
โดยค่านึงถึงประเพณีที่เคยปฏิบัติต่อกัน เรียกร่อง หมายความว่า ภัยความซื่อสัตย์
เรียกร่องกันใดแต่ไหนก็เป็นไปตามนั้น (เทียบได้กับมาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ของไทย)^๒

ผู้เขียนมีข้อสังเกตุเป็นส่วนคว่ำว่า ป็นข้อน่าทึ่งกว่าในเมื่อนิติกรรมหรือสัญญาไม่
เกิดขึ้นแล้วจะมีหนี้ต่อกันได้อย่างไร แต่อย่างไรก็ตาม ศาลเยอรมันก็นำเอามาตรา
๒๘๒ ดังกล่าวข้างต้นมาปรับโดยถือเป็นหลักทั่วไป

หลักกฎหมายสวิส

พิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งสวิสลักษณะนี้ บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๓ ว่า
"สัญญาไม่ผูกพัน คู่กรณีซึ่งสำคัญผิดในสาระสำคัญ" (evrenr Essentielle) หลัก
กฎหมายสวิสคล้ายกับหลักกฎหมายฝรั่งเศส และนอกจากนี้ในมาตราต่อ ๆ ไป กฎหมายสวิส
ได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในรูปต่าง ๆ กัน เช่นในเรื่องสินค้าไม่ตรงกับประเภทเดียวกัน
กฎหมายสวิสเรียกกรณีนี้ว่า ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

ใหญ่ค แสงอุทัย, คำบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เปรียบเทียบ
ชั้นปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พระนคร : พิมพ์โร เนียว .
๒๕๑๖), หน้า ๕

^๒ มาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า "ในการใช้สิทธิ
แห่งคนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต"

กฎหมายสวัสดิลักษณะหนี้ ค.ศ. ๑๙๐๘ มาตรา ๒๖ กล่าวว่า "ผู้ใดขอถอนสัญญาอ้างว่าทำโดยสำคัญผิด ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบค่าเสียหายส่วนหนึ่งต่างหาก ในเมื่อปรากฏว่า ความสำคัญผิดนั้นเกิดโดยความผิดของคน (เช่น เลินเล่อ Fault) เว้นแต่ปรากฏว่าอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรจะรู้ว่ามีการสำคัญผิดเกิดขึ้นเวลาทำสัญญานั้น ๆ" หมายความว่า ในกรณีที่สำคัญผิดเพราะผู้แสดงเจตนาประมาทเลินเล่อ นั้น นิติกรรมย่อมไม่สมบูรณ์ เพราะขาดเจตนาหรือเจตนาโดยวิปริต แต่ว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมนั้นได้ นอกจากนี้ คู่กรณีดังกล่าวรู้หรือควรจะรู้ซึ่งสำคัญผิดนั้น

อนึ่ง ข้อความในมาตรา ๑๑๘ - ๑๒๐ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย มีนัยว่า เห็นมาจากกฎหมายสวัสดิลักษณะหนี้มาตรา ๒๓, ๒๕ เมื่อตรวจดูมาตราเหล่านี้ ปรากฏว่าเป็นเรื่องกลฉ้อฉลด้วย มิใช่เรื่องสำคัญผิดอย่างเดียวกัน เช่น บัญญัติในมาตรา ๑๑๘ - ๑๒๐ ของไทย

หลักกฎหมายฝรั่งเศส

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสแล้ว จะเห็นได้ว่า ความสำคัญผิดทุกชนิดมิได้ทำให้เจตนาเสื่อมเสียไปทั้งสิ้น ความสำคัญผิดที่กฎหมายยอมรับนั้นจะต้องมีความร้ายแรงถึงระดับหนึ่ง และยังคงต้องมีความสัมพันธ์กับสัญญาอย่างใกล้ชิดด้วย ซึ่งผู้บัญญัติกฎหมายได้มุ่งถึงเรื่องนี้ จึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๐๘ และ ๑๑๑๐

หลวงสารสาสน์ประพันธ์ (ชั้น จารุวัตร), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (เรียงมาตรา) มาตรา ๑ - ๑๕๓ (พระนคร : โรงพิมพ์ตั้งฮ้างมิ่งป่อ ๒๔๖๗), หน้า ๖๑๘

บทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๑๐๘ นั้นวางหลักไว้ว่า "จะไม่มีผลความตกลงที่ผูกพัน ถ้าหากว่าเจตนาอันได้ถูกแสดงออกมาโดยสำคัญผิด..."

มาตรา ๑๑๑๐ ได้บัญญัติเพิ่มเติมต่อไปว่า "ความสำคัญผิดจะไม่เป็นสาเหตุที่ทำให้ความตกลงเสียเปล่าไป เว้นเสียแต่ว่าความสำคัญผิดนั้นจะตกอยู่บนสาระสำคัญของแห่งทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งความตกลงนั้น" (*l'erreur n'est une cause de nullité de la convention que lors qu'elle tombe sur la substance même de la chose qui en est l'objet*)

วรรค ๒ ความสำคัญผิดนั้นจะไม่เป็นสาเหตุแห่งความเสียเปล่า (*nullité*) ถ้าหากความสำคัญผิดนั้นตกอยู่บนบุคคลซึ่งเขามีเจตนาที่จะทำสัญญาด้วย เว้นเสียแต่ว่าการพิจารณาในบุคคลนั้นจะเป็นสาเหตุที่สำคัญแห่งความตกลง "*Elle n'est point une cause de nullité, lors qu'elle ne tombe que sur la personne avec la quelle on a l'intention de contracter à moins que la considération de elle personne ne soit la cause principale de convention*"

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสำคัญผิดที่จะมีผลเกี่ยวกับความสมบูรณ์แห่งสัญญานั้น จะต้องเป็นความสำคัญผิดที่เป็นข้อสำคัญ (*determinants*)

จากบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๑๑๐ นี้เอง ในสมัยใหม่ จึงเห็นกันว่าความสำคัญผิดในสาระสำคัญของทรัพย์สินจะเกิดขึ้นได้ก็เฉพาะในสัญญาซึ่งมีวัตถุแห่งสัญญาเป็นทรัพย์สินเท่านั้น และถือว่าสาระสำคัญของทรัพย์สินก็คือ ส่วนประกอบแห่งทรัพย์สินนั้น ๆ แนวความคิดนี้คือแนวความคิดที่เรียกว่าวัตถุเป็นสำคัญ (*Conception objective*) ตามความเห็นนี้ สาระสำคัญของทรัพย์สินก็คือ เนื้อแห่งทรัพย์สิน (เป็นไม้หรือตะกั่วหรือแร่ธาตุอื่น ๆ) ซึ่งเป็นวัตถุแห่งสัญญานั้น (เทียบได้กับสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย) และในกรณีนี้ เท่านั้นที่เป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญของทรัพย์สินที่จะทำให้เจตนาเสื่อมเสียไป

ปัจจุบันมีความ เห็นว่าสาระสำคัญแห่งทรัพย์สินนั้นกว้างกว่า เนื้อแห่งทรัพย์สินที่ เป็นวัตถุแห่งสัญญา เท่านั้น และการที่จะพิจารณาว่าสิ่งใด เป็นสาระสำคัญแห่งทรัพย์สิน หรือไม่คง ถึงองค์ประกอบทั้งหลายที่เป็นตัวกำหนดการ แสวง เจตนา คือ ยึดการ แสวง เจตนา เป็นสำคัญ มิได้ยึดตัววัตถุแห่งสัญญา เป็นสำคัญ เราเรียกความเห็นนี้ว่า แนวความคิด ที่ยึดถือ เจตนา เป็นสำคัญ (Conception Subjective) อย่างไรก็ดี ตามบทบัญญัติกฎหมาย มิได้ยึดถือเจตนาอย่าง เดียว เพราะหากยึดถือเจตนาอย่าง เดียวแล้ว สัญญาทั้งหลายก็อาจ ตกเป็นอัน เสียบ เปล่าไปได้ แม้ว่าจะไม่ เกี่ยวข้องกับการ สำคัญผิดในทรัพย์สินเลยก็ตาม ใน เมื่อมาตรา ๑๑๑๐ บัญญัติถึงการ สำคัญผิดในทรัพย์สิน จึงต้องยึดถือเอาทรัพย์สินด้วย

ด้วย เหตุนี้ในที่สุดจึงผสมทั้ง เจตนาและวัตถุเข้าด้วยกัน กล่าวคือยึดถือหลังเจตนา ด้วย เหตุที่ไม่ถือว่าความ สำคัญผิดในสาระ สำคัญแห่งทรัพย์สินจะถูกจำกัดแคบอยู่ เฉพาะใน เนื้อแห่งทรัพย์สินที่เป็นวัตถุแห่งสัญญา เท่านั้น แต่ขยายรวมไปถึงคุณสมบัติที่เป็นสาระ สำคัญ ทุกอย่างของทรัพย์สินนั้นด้วย นอกจากนี้ยังยึดถือหลักวัตถุด้วย เพราะเจตนา นั้นจะต้อง สำคัญผิด เฉพาะในคุณสมบัติของทรัพย์สินเท่านั้น จะไม่ขยายไปถึงการ สำคัญผิดในกรณีอื่น ๆ ที่วัตถุแห่งสัญญาไม่ใช่ทรัพย์สิน

จากแนวคำพิพากษาของศาลนั้น มีทั้งที่ศาลยึดเจตนา เป็นสาระ สำคัญ (élément subjectif de la substance) ในกรณีนี้ศาลไม่จำกัดความ สำคัญผิดเฉพาะ ในเรื่อง เนื้อหรือส่วนประกอบของทรัพย์สินเท่านั้น แต่รวมถึงคุณสมบัติทุกอย่างของทรัพย์สิน ซึ่งมีอิทธิพลที่ สำคัญในการ กำหนดเจตนาของคู่สัญญา เพราะฉะนั้น ศาลก็จะค้นหาความ สำคัญผิดจากเจตนาของคู่สัญญา และจากพฤติการณ์แวดล้อมในการ ทำสัญญานั้น ๆ (มิได้ค้นหาจากตัวทรัพย์สินว่าทรัพย์สินมีส่วนประกอบถูกต้องตามสัญญาหรือไม่) (ข้อแจกันทอง แจกันนั้นก็มีส่วนประกอบ เป็นทองแล้ว แต่ศาลก็ยังค้นหาไปอีกว่า คู่สัญญา สำคัญผิดในคุณสมบัติ อื่น ๆ ของแจกันอีกหรือไม่ เช่น แจกันเก่าลายครามหรือไม่ ซึ่งถ้าตีความแนว objectif เมื่อแจกัน เป็นทองแล้ว ก็ไม่ สำคัญผิดแล้ว) ๑

๒๐๘ กรณีที่มีไข เรื่อง สำคัญผิด

มีคดีจำนวนมากที่คู่ความอ้างว่า เป็นการ แสวง เจตนา โดย สำคัญผิดหรือ เป็น เรื่อง สำคัญผิดแต่ศาลฟังข้อเท็จจริงว่ามีไข เรื่อง สำคัญผิด แต่ เป็น เรื่องที่คู่กรณี เจตนาแท้จริง ที่จะผูกพันตามที่ แสวง เจตนาออกมานั้นจริง ๆ แต่ได้ แสวง ไปเพราะมีมูล เหตุจริงใจบาง ประการ หรืออ้างว่า สำคัญผิดแต่เป็นกรณี ที่กฎหมายไม่ยอมรับบังคับให้ และไม่ยอมให้

กูกรณีกว่าอย่างใด เพราะการสำคัญผิดไม่ทำให้การแสวงหาไร้มูลเสมอไป ความสำคัญที่จะทำให้เจตนาเสื่อมเสียจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และต้องพิจารณาดูว่าสำคัญผิดในสิ่งใด ใคร เป็นคนสำคัญผิด กูกรณีก่อนฝ่ายหนึ่งทราบว่าอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดหรือไม่

กรณีดังกล่าวมีปัญหาศาลมาก และศาลฎีกาก็ได้พิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งจะได้นำคำพิพากษาศาลฎีกา เหล่านี้มาแสดง เป็นตัวอย่าง เพื่อความกระจ่างในข้อเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ไป

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๕๒/๒๕๕๗ ระหว่างนายคู่บง หรือคู่บง แซ่เหอ โจทก์ นางชิน แซ่ฉิน จำเลย

คดีได้ความว่า เก็บจำเลยเช่าห้อง เลขที่ ๑๗ จำเลยเช่าห้องให้โจทก์โดยโจทก์เสียเงินไป ๗,๑๐๐ บาท โจทก์ถูกนายสวัสดิ์คู่บง ศาลพิพากษาขับไล่ โจทก์ต้องทำสัญญาเช่าห้องจากนายสวัสดิ์คู่บงเสียเงินอีก ๗,๑๐๐ บาทนั้น การที่โจทก์ต้องเสียเงินให้จำเลยไป ๗,๑๐๐ บาทนั้น เพราะจำเลยรับรองว่า โจทก์จะเช่าอยู่ต่อไปได้ ๕ ปี โดยนายเค็งคุณเจ้าของห้องยินยอม โจทก์จึงฟ้องคดีนี้เรียกเงิน ๗,๑๐๐ บาทคืนจากจำเลย

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องอ้างเหตุว่า เป็นกรณีที่โจทก์ไม่สอบถามความจริง เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ตามมาตรา ๑๔๕

ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แม้ในข้อที่จำเลยกล่าวเท็จหลอกลวงโจทก์ในเรื่องใครเป็นเจ้าของก็ตาม แต่การที่จำเลยรับรองกับโจทก์ว่าจะเช่าอยู่ได้ ๕ ปี อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการรับเช่า หรือรับโอนสิทธิการเช่าห้องรายนี้ เมื่อโจทก์ไม่ได้อยู่ในห้องตามระยะเวลาที่จำเลยรับรองไว้ โดยอยู่ได้เพียง ๔ - ๕ เดือนจนถูกฟ้องและศาลขับไล่ถือว่าฝ่ายจำเลยผิดคำรับรองจึงต้องรับผิดชอบใช้เงินคืนให้โจทก์และกรณีนี้หาเข้าอยู่ในมาตรา ๑๔๕ ไม่ เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องแสวงหาอันทำด้วยสำคัญผิดแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องจำเลยรับรองเอาโดยพลการเพื่อหวังจะเช่าห้องให้สำเร็จไปเท่านั้น

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๓๗/๒๕๐๑ ระหว่างนายเหลืง นางสะอาด โจทก์
นายดี จำเลย

คดีไต่ความว่า โจทก์ฟ้องว่า ที่ดินของโจทก์ จำเลย เขามีกำหนดเวลา
พ้นกำหนดแล้วจำเลยไม่ออก ขอให้ขับไล่

จำเลยให้การว่า

๑. จำเลยทำสัญญาเช่าด้วยความสำคัญผิด และยกถ้อยแถลงกล่าวคือ
โจทก์อ้างว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดิน แต่ความจริงที่ดินเป็นที่รกร้างว่างเปล่าหรือที่ชายคดิ่ง
อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

๒. ไม่มีการบอกกล่าวเลิกสัญญา

๓. โจทก์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ขับไล่

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาปรึกษาตัดสินแล้ว ไต่ความว่า จำเลยเช่าที่ดินของโจทก์ ชั้นฎีกา
จำเลยอ้างว่า

๑. จำเลยทำสัญญาเช่าด้วยความสำคัญผิด และถ้อยแถลง ความสำคัญผิด
และถ้อยแถลงนั้น จำเลยอ้างว่า ความจริง เป็นที่รกร้างว่างเปล่า หรือที่ชายคดิ่งอันเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ข้อนี้ ศาลฎีกาเห็นพ้องกับศาลอุทธรณ์ว่า ตามที่แจ้งในคำให้
การจำเลยนั้น มีใจเรื่องสำคัญผิด และไม่ใช่ว่าเรื่องถ้อยแถลง คำให้การของจำเลย
ไม่ชัดเจนพอที่จะทำให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องถ้อยแถลง และการที่จำเลยเช่าทำสัญญากับโจทก์
ก็เป็นการทำสัญญาเช่าระหว่างจำเลยผู้เช่ากับโจทก์ผู้ให้เช่าโดยตรงไปตรงมา ไม่ใช่
เรื่องสำคัญผิด

ข้อ ๒. จำเลยว่า โจทก์ตกลงทำสัญญาเช่า ๕ ปี นับแต่วันที่ ๑๔ มกราคม
๒๔๕๓ เช่นนี้ นับว่าการเช่าได้มีกำหนดวันเช่ากันไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว เมื่อครบกำหนด

และโจทก์ไม่ได้แสดงเจตนาให้จำเลยเช่าต่อไป การฟ้องขับไล่ก็ไม่ต้องบอกกล่าว ส่วนที่จำเลยฎีกากล่าวว่า การเช่ารายนี้แท้จริง มีผลบังคับได้เพียง ๓ ปี เพราะฉะนั้น คดีนี้นั้น ควรต้องถือว่าเช่ากันอย่างไม่มีการกำหนดเวลา การฟ้องขับไล่ต้องบอกกล่าวเหล่านี้ ศาลนี้ไม่เห็นพ้อง

ข้อ ๓. จำเลยฎีกาขอให้วินิจฉัยว่า โจทก์ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพราะโจทก์มาหลอกลวงว่า ที่ดินเป็นของโจทก์ จำเลยหลงเชื่อ จึงทำสัญญาเช่ากับโจทก์ จำเลยฎีกากันนี้ แต่ปรากฏว่าข้อที่ว่าโจทก์หลอกลวงนั้น ไม่ได้ว่ากันมาเลย ฎีกากล่าวความนอกประเด็น พิพากษาขึ้น

ข้อสังเกต จำเลยไม่ได้สำคัญผิดในทรัพย์ เพราะว่าการเช่าที่นั้นได้เช่าถูกต้องตามต้องการ

— คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๐๘ - ๑๐๐๕/๒๕๐๓ ระหว่าง นายตันเซ่งเจียบ แซ่ตัน ในฐานะส่วนตัว และรับมอบอำนาจจากนายเอี้ยวชุกตอง แซ่เอี้ยว โจทก์ นายตันเซ่งหลี กับพวก จำเลย

คดีนี้ได้ว่ากันว่า จำเลยที่ ๒ เป็นผู้ประกัน จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ และประกันตัวเองโดยทำสัญญาไว้ต่อศาล

ในวันนัดฟังคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้ประกันและจำเลยทุกคนไม่มาศาล โดยไม่แจ้งเหตุขี้ของ (ศาลได้ส่งหมายนัดโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว) ศาลชั้นต้นสั่งปรับผู้ประกันรายละ ๕๐,๐๐๐ บาท และออกคำบังคับให้ชำระค่าปรับตามนี้

ผู้ประกันยื่นคำร้องว่า เมื่อศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาต่อกันให้ยกฟ้อง และศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ก็ได้สั่งซึ่งจำเลยไว้ระหว่างฎีกา จึงไม่จำเป็นต้องมีการประกันการที่ผู้ประกันยื่นคำร้องขอประกัน และเขาทำสัญญาประกันกับศาล จึงเกิดขึ้นโดยสำคัญผิด ขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งปรับ และคำบังคับดังกล่าว

ศาลจังหวัดภูเก็ตสั่งว่า เมื่อคดีอยู่ในระหว่างฎีกา ศาลย่อมมีอำนาจสั่งซึ่งจำเลยไว้ หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดได้ตาม ป.ว.อ.มาตรา ๑๕๕ วรรคแรก สัญญาประกันที่ผู้ประกันทำไว้ต่อศาล จึงมีผลตามกฎหมาย ให้ยกคำร้อง

ผู้ประกันอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า เป็นเรื่องเกิดจากความสำคัญผิด เพราะความจริงไม่มีความจำเป็นจะต้องประกันอย่างไรแล้ว และการที่ศาลทำสัญญาประกันไปนั้น หากผู้ประกันไม่ขอประกันศาลคงไม่เรียกประกัน และสัญญาประกันคงไม่เกิดขึ้น จึงฟังว่าการแสดงเจตนาของผู้สัญญา เป็นไปด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ สัญญาประกันยอมเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๑๔ คำสั่งศาลที่ให้ปรับผู้ประกัน จึงไม่มีผลผูกพันผู้ประกัน แล้วศาลอุทธรณ์ยังไต่ถามต่อไปคว้าวาสำหรับจำเลยที่ ๓ นั้นได้โทรเลขบอกไปว่า ป่วยแต่โทรเลขไปถึงศาลช้าไป ศาลสั่งปรับเสียก่อนแล้ว จะนับว่าเป็นความผิดของจำเลย (ที่ ๓) ที่ไม่ไปศาลตามกำหนดไม่ได้ จึงพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งศาลชั้นต้นที่สั่งให้ปรับผู้ประกันเสียทั้งหมด และให้คืนเงินค้ำประกัน

อัยการฎีกาเห็นว่า ผู้ประกันยังคงต้องรับผิดชอบ

ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่เห็นว่า สัญญาประกันหาใช่สิ้นสุดลง เพราะศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์ในคดีอาญานั้นไม่ มิฉะนั้นแล้ว ในคดีอาญาทุกรายเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องแล้วก็ต้องตามตัวจำเลยมา เพื่อการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา โดยผู้ประกันไม่ต้องรับผิดชอบเสมอไป สัญญาประกันในคดีจะสิ้นสุด ถ้าไม่มีการถอนการค้ำประกัน การผิดสัญญาประกัน หรือการที่ศาลสั่งยกเลิกก็ต่อเมื่อคดีถึงที่สุด ดังที่มีบัญญัติไว้ในประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๘ การที่ผู้ประกันอ้างว่า ได้ทำสัญญาประกันไปโดยเข้าใจผิดนั้น ศาลฎีกาเห็นว่าผู้ประกันไม่ได้เข้าใจผิด ผู้ประกันเข้าใจถูกต้อง เป็นไปตามกฎหมายที่บังคับแล้ว การที่ผู้ประกันไต่ถามคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันขึ้นมา และศาลไต่ถามอนุญาต ก็เป็นการถูกต้องชอบด้วยกฎหมายแล้วศาลไต่ถามปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันสัญญาประกันที่ผู้ประกันได้ทำศาลจึงเป็นอันสมบูรณ์ทุกประการ

ที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยถึงจำเลยที่ ๓ ว่าไม่ได้หลบหนี การที่ไม่ได้ไปศาล ไม่ใช่เป็นความผิดของจำเลยที่ ๓ นั้น ศาลฎีกาเห็นว่า เรื่องนี้ผู้ประกันไม่ได้นำตัวจำเลย มาศาลตามสัญญาประกัน เมื่อศาลนัดให้นำส่ง ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องวินิจฉัยว่า จำเลย หลบหนีหรือไม่ หรือเป็นความผิดของจำเลยหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดีในกรณีนี้ผู้ประกัน ไม่ได้นำตัวจำเลยมาส่งศาลและยกเหตุเหล่านี้ขึ้นมาอ้างเพื่อลดล้าง หรือลดหย่อนจำนวน เงินตามคำสั่งปรับนั้นแต่อย่างใดเลย ผู้ประกันร้อง เป็นประเด็นแค่ข้อ เคี้ยวว่าสัญญา ประกันไม่ถูกต้อง เพราะไม่มี เหตุหรือมูลหนี้ เท่านั้น ศาลฎีกาเห็นว่าศาลไม่มีหน้าที่ที่จะเอื้อม ไปวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ไปศาล เพราะอะไร จึงชี้ขาดว่า คำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้ปรับผู้ประกัน นั้นชอบแล้วพิพากษากลับศาลอุทธรณ์โดยให้ประกันไปตามคำสั่งศาลชั้นต้น

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐/๒๕๑๖

จำเลยสำคัญผิดว่า โจทก์ซึ่งทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลย เป็น ภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของ เจ้ามรดก ความจริง โจทก์กับเจ้ามรดกไม่ได้จดทะเบียน สมรสกัน แต่โจทก์ก็ยังมีสิทธิในทรัพย์ร่วมกับเจ้ามรดก ดังนั้นเป็นความสำคัญผิดในฐานะ ทางกฎหมายของโจทก์ ไม่ใช่สำคัญผิดในคุณสมบัติของ โจทก์ซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็น สาระสำคัญ สัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไม่เป็นโมฆียะ ตาม ป.พ.พ.มาตรา ๑๒๐

๒.๘. กรณีอื่น ๆ ที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าไม่เป็นเรื่องสำคัญผิด

ศาลได้เคยวินิจฉัยว่ากรณีที่มีการ เสนอขายโดยบอกราคาผิดเพราะคำนวณ ผิดไปหนึ่งทศนิยม ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๗/๒๕๐๖ นั้น ศาลฎีกานำมาตรา ๑๑๗ มาปรับแทนที่จะปรับด้วยมาตรา ๑๑๕ จึงได้นำคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมากล่าวไว้เพื่อ ศึกษาถึงปัญหาคาบเกี่ยวระหว่างมาตรา ๑๑๗ และมาตรา ๑๑๕ ต่อไป

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๗/๒๕๐๖ ระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยพลเอกไสว ไสวแสนยากร ผู้ว่าการ โจทก์ บริษัททองไทย (๑๕๕๖) จำกัด โดยนาย ชัย ทองไทย กรรมการผู้จัดการ

คดีนี้ให้ความว่า โจทก์ฟ้องความว่า โจทก์เรียกประกวดราคาซื้อแม่แรงและใบเลื่อยตัดเหล็ก จำเลยยื่นใบประกวดราคาเสนอขายแม่แรง รวม ๔๔ ตัว ราคาตัวละ ๒๑๔ บาท เป็นเงิน ๑๐,๒๑๖ บาท โจทก์ตอบสนองรับซื้อให้จำเลยทราบ ให้จำเลยมาทำสัญญาซื้อขายภายใน ๓ วัน จำเลยไม่มา กลับอ้างว่า เจ้าหน้าที่ของจำเลยพิมพ์ราคาเสนอขายผิดไป โดยพิมพ์ตัวเลขศูนย์ของหลักหน่วย โจทก์จึงรับมีคจำ และประกวดราคาใหม่ ต้องซื้อของแพงขึ้นอีก ๔๓,๒๓๒ บาท

ส่วนใบเลื่อยตัดเหล็กก็เช่นเดียวกัน จำเลยอ้างว่าเจ้าหน้าที่ของจำเลยพิมพ์ราคาผิดไปทำนองเดียวกัน โจทก์จึงรับมีคจำและเรียกประกวดราคาใหม่ ต้องซื้อของแพงไป ๘,๑๑๐ บาท จึงขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายรวม ๘๒,๓๕๒ บาท กับดอกเบี้ยให้แก่โจทก์

จำเลยให้การว่าในการเสนอขายแม่แรงแก่โจทก์ ผู้ผลิตแจ้งราคามาให้จำเลยทราบ กำหนดเป็นเงินไทยอันละ ๒,๑๔๔ บาท ๗๐ สตางค์ แต่ใส่จุดทศนิยมผิดที่ไป เป็นอันละ ๒๑๔ บาท ๔๗ สตางค์ จำเลยเสนอขายไปอันละ ๒๑๔ บาท เมื่อโจทก์แจ้งให้จำเลยไปทำสัญญา จำเลยได้ทราบข้อผิดพลาดจึงแจ้งให้โจทก์ทราบ ส่วนใบเลื่อยก็กำหนดใส่จุดทศนิยมผิด จึงได้เสนอผิดไปเช่นเดียวกัน การผิดพลาดนี้เป็นธรรมดา จำเลยมิได้ประมาทเลินเล่อหรือไม่สุจริต แสดงเจตนาของจำเลยตกเป็นโมฆะ เพราะสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม โจทก์ไม่มีสิทธิจะถือเอาประโยชน์จากใบประกวดราคาของจำเลย โจทก์มิได้เสียหาย เพราะไม่มีผู้ใดจะขายได้ในราคาที่จำเลยเสนอ โจทก์เป็นแต่เสียโอกาสที่จะซื้อของในราคาถูก เพราะเสนอผิดไปเท่านั้น ทั้งยังมีได้ทำสัญญาซื้อขายกันตามเงื่อนไขในการประกวดราคาค้วย จำเลยยอมให้โจทก์รับเงินมีคจำประจำของไปเสร็จแล้ว

คู่ความแถลงรับกันแล้วไม่คิดใจสืบพยานเรื่องค่าเสียหาย ส่วนในเรื่องการคำนวณราคาผิดพลาด คู่ความขอให้ศาลวินิจฉัยจากพยานเอกสาร ไม่คิดใจสืบพยาน

ศาลชั้นต้นฟังว่า จำเลยประมาณเงินเลื่อยอย่างร้ายแรง พินาศทำให้จำเลย
ชำระเงิน ๕๒,๓๕๒ บาทแก่โจทก์ พร้อมด้วยดอกเบี้ยร้อยละ เจ็ดครึ่งต่อปี จนกว่าจะชำระเสร็จ

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า จำเลยเสนอราคาผิด โดยการคำนวณและพิมพ์ราคาผิด
พลาด ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้แก่บุคคลทั่วไป มิใช่เป็นโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
การผิดพลาดครั้งนี้ ฝ่ายโจทก์เองก็ทราบดี เพราะนอกจากจำเลยจะ เสนอราคาต่ำอย่าง
เกินความจริงแล้ว ยังเห็นได้จากคำบันทึกของหลวงพิศาลมารควิชูร หัวหน้าสำนักงานคลัง
พัสดุของโจทก์ซึ่งบันทึกเสนอผู้ว่าการรถไฟไว้ที่คานหลังใบบันทึกของกรมการประกวดราคา
ว่า "ของรายการนี้ได้ประเมินราคาไว้ ๕๒,๐๐๐ บาท แต่ผู้เสนอราคาต่ำสุดเสนอราคาเพียง
๑๐,๒๗๒ บาท ไม่น่าเชื่อว่าเป็นไปได้ าลา" เช่นนี้ เป็นต้น ดังนั้น การแสดงเจตนาของ
จำเลยในการเสนอประกวดราคาขายแม่แรง และใบเลื่อยตัดเหล็กแก่โจทก์ จึงมิได้เป็นไปตาม
อักษรที่จำเลยเสนอ ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๒ บัญญัติว่า ... ก็เมื่อได้ความชัดว่าตัวอักษรที่จำเลย
เสนอราคาไปในใบประกวดราคาไม่ใช่เจตนาของจำเลยแล้ว โจทก์หาอาจยึดถือเอาตัวอักษร
ในใบประกวดรานั้น เป็นการแสดงเจตนาของจำเลยมาเป็นประโยชน์ของโจทก์ได้ไม่
ศาลอุทธรณ์จึงพิพากษากลับคำพิพากษา ศาลชั้นต้นให้ยกฟ้องโจทก์

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ข้อที่ศาลล่างทั้งสองฟังข้อเท็จจริง
ต้องกันมาว่าจำเลยได้เสนอขายของตามใบประกวดราคาแก่โจทก์ โดยคำนวณราคา
ผิดพลาดไปหนึ่งจุดทศนิยม และเจ้าหน้าที่ของโจทก์ได้บันทึกเสนอผู้ว่าการรถไฟแล้วว่า
ไม่น่าเชื่อว่าจะจะเป็นไปได้ เพราะต่ำกว่าราคาที่จำเลยประเมินไว้ประมาณ ๑๐ เท่า
ซึ่งถือได้ว่า โจทก์ได้ทราบความสำคัญผิดของจำเลยแล้วนั้น โจทก์มิได้ฎีกามาโต้แย้ง
แต่อย่างใด คงโต้แย้งขึ้นมาว่า จำเลยได้กระทำการโดยประมาทเลินเล่ออย่าง
ร้ายแรงเท่านั้น ศาลฎีกาเห็นว่ากรณีนี้จำเลยแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดเช่นนี้ และโจทก์

ก็ได้ทราบความสำคัญนี้แล้ว คดีของ ค.พ.พ.มาตรา ๑๑๗ ซึ่งมีบัญญัติว่า "การแสดง เจตนาใด แม้นใจจริงผู้แสดงเจตนาจะมีได้เจตนาให้ตนต้องถูกพันตามที่ตนได้แสดงออกมานั้นก็ดี ท่านว่าหา เป็นมูลทำให้การแสดง เจตนาอันตนตก เป็นโมฆะไม่ว่าแต่คุณกรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รู้ถึง เจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น" กรณีนี้จำเลย แสดง เจตนาออกมาโดยการคำนวณผิดพลาดในใจจริงของจำเลย หากต้องการถูกพันตามราคาที่แสดงออกมานั้นไม่ ทั้งโจทก์ก็รู้ความผิดพลาดของจำเลยก็อยู่แล้ว โจทก์ไม่มีสิทธิที่จะฉวยโอกาสถือเอาประโยชน์จากการแสดง เจตนาโดยผิดพลาดของจำเลย ทั้งที่รู้ก็อยู่แล้วว่า จำเลยแสดง เจตนาโดยมิไฉนผู้ถูกพันตามที่ได้แสดงออกมานั้น แสดง เจตนาของจำเลยตกเป็นโมฆะ จำเลยไม่ต้องรับผิดคดีที่โจทก์ฟ้อง

พิพากษายืน ยกฎีกาโจทก์ ให้โจทก์เสียค่าหมายความชั้นฎีกาหนึ่งพันบาท แก่จำเลย .

ข้อสังเกต ศาลฎีกานำมาตรา ๑๑๗ มาปรับ แทนที่จะเป็นมาตรา ๑๑๕ ดังที่เคยเข้าใจกันมาว่า เรื่องของมาตรา ๑๑๗ ต้อง เป็นเรื่องผู้แสดงเจตนา รู้ตัวว่าเจตนาที่แท้จริง เป็นอย่างไร แต่สร้างแสดง เจตนาออกให้ผิดจากเจตนาแท้จริง ส่วนมาตรา ๑๑๕ เป็นเรื่องผู้แสดงเจตนาแสดง เจตนาออกมาโดยไม่รู้ตัว ว่าที่แสดงออกมานั้นไม่ตรงกับเจตนาแท้จริงของคน เพราะเหตุไม่รู้ตัว จึงเรียกว่า เป็นการสำคัญผิด

มาตรา ๑๑๗ ไม่มีบทบัญญัติขยายความว่า คืบความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง อย่างมาตรา ๑๑๕ เพราะมาตรา ๑๑๗ เป็นเรื่องจงใจแสดงเจตนาให้ผิดไปจากเจตนาแท้จริง จึงแสดงเจตนาออกโดยประมาทเลินเล่อไม่ได้ในตัว

อนุมิตี ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรม (พระนคร : สมาคมสังคมนิติศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๐), หน้า ๑๔๔ -

คดีนี้ถ้าปรับความมาตรา ๑๑๕ อาจจะไม่ยุติธรรมในข้อที่อาจฟังได้ต่อไปว่าจำเลย
 ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอันเป็นผลให้การ เสนอราคาสมบูรณ์ จำเลยต้องผูกพันตาม
 ข้อเสนอ จะเป็นเหตุให้จำเลยต้องรับผิดชอบ จะให้โจทก์รับประโยชน์ความผิดพลาดของจำเลย
 ได้ก็อีกก็ดูกระไรอยู่ ฉะนั้น เมื่อโจทก์รู้ถึงความผิดพลาดของจำเลย โจทก์ไม่น่าเสียหาย
 ไม่ควรได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๑๑๕ อนึ่ง อาจเป็นเพราะมาตรา ๑๑๕ ไม่ได้
 บัญญัติเอาไว้ถึงว่ากรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้หรือไม่รู้ ถึงบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๗ ฉะนั้น จึง
 เข้าใจว่าศาลฎีกาคงใช้มาตรา ๑๑๗ และมาตรา ๑๑๕ พิจารณาประกอบกัน กล่าวคือถือว่า
 กรณีตามมาตรา ๑๑๕ ต้อง เป็น เรื่องที่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ทราบว่าอีกฝ่ายหนึ่งแสดง เจตนา
 โดยสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมด้วย เพราะเหตุที่ไม่ทราบนี้จึงได้รับความเสียหาย
 จากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของฝ่ายที่แสดง เจตนาโดยสำคัญผิดได้ แต่ในกรณี
 ที่ฝ่ายนั้นทราบว่าอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิด และเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
 ด้วยแล้ว ฝ่ายนั้นย่อมไม่เสียหาย กรณีที่นี้จึงไม่ปรับความมาตรา ๑๑๕ แต่ควรปรับความ
 มาตรา ๑๑๗ ยุติธรรมก็แล้ว เพราะเห็นได้ว่า เรื่องนี้ใกล้เคียงกับมาตรา ๑๑๗ เพราะ
 มาตรา ๑๑๗ บัญญัติถึงกรณีที่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึง เจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของอีกฝ่ายหนึ่ง
 ไว้แล้ว

ข้อเท็จจริงตามฎีกานี้ เป็นเรื่องแสดงเจตนาเสนอราคาโดยสำคัญผิด เข้ามาตรา
 ๑๑๕ เพราะไม่รู้ตัว จะถือว่าเข้ามาตรา ๑๑๗ โดยตรงไม่ได้ เพราะมาตรา ๑๑๗ ต้องเป็น
 เรื่องรู้ตัว แต่มองทางกรณีอีกฝ่ายหนึ่งคือการรถไฟแห่งประเทศไทยก็รู้ถึงว่าฝ่ายเสนอราคา
 สำคัญผิดแล้ว ก็เป็นเรื่องนำหลักในมาตรา ๑๑๗ ค่อนข้างมาใช้ ผลจึงทำให้แสดงเจตนาเสนอ
 ราคาเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๑๗ แทนที่เจตนาจะสมบูรณ์ตามมาตรา ๑๑๕

สำหรับความเห็นของผู้เขียนนั้น เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาข้างกล่าว เพราะเห็นว่า
 ศาลได้วินิจฉัยคดีนี้ โดยเล็งเห็นเป็นกรณีที่จำเลยได้ทราบถึงข้อเท็จจริงของราคามาก่อนแล้ว
 เหตุที่มีการผิดพลาดเกิดขึ้นเพราะจำเลยคำนวณและพิมพ์ราคาผิดไป มิใช่เป็นเรื่องจำเลย
 สำคัญผิด ประกอบกับโจทก์เองก็ได้ทราบความผิดพลาดนี้ตั้งแล้ว ดังนั้น การที่ศาลไม่ปรับความ
 มาตรา ๑๑๕ แต่ปรับความมาตรา ๑๑๗ จึงถูกต้องตามเหตุผลดังกล่าวแล้ว

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๔๖/๒๕๑๕ ระหว่างธนาคารกรุงไทย จำกัด โจทก์

นายวัชร นิมนต์จาช จำเลย

คดีไต่ความว่า จำเลยเป็นคอมพรโตร์ของธนาคาร โจทก์ และกู้เงินจากธนาคาร โจทก์หักหนี้กันแล้วไต่ทำสัญญากู้โจทก์ไว้ ๒,๘๕๐,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี แล้วไต่ทำสัญญากู้กันใหม่จำนวนเงินเท่าเดิม ดอกเบี้ยร้อยละ ๑๔ ต่อปี ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้เงิน ๒,๘๕๐,๐๐๐ บาท กับดอกเบี้ยร้อยละ ๑๔ ต่อปี โดยบังคับจากทรัพย์สินจำนอง แต่ไม่ลบล้างสิทธิที่จำเลยจะเรียกเงินที่ชำระแล้วแต่โจทก์มีไต่หักยอดเงินออกคืน

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ยกฟ้อง

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยช้อกกฎหมายว่า "คดีนี้ในเบื้องต้นขอเท็จจริงต้องฟังตามที่ศาลชั้นต้นไต่วินิจฉัยว่า โจทก์ไต่ยอมรับแล้วว่า โจทก์ยังไม่ไต่หักเงินดอกเบี้ยล่วงหน้า ๓๑,๒๕๐ บาท ออกจากจำนวนเงินในสัญญาฉบับที่ ๒ และ ฉบับที่ ๓ เพราะโจทก์มีไต่ยกชั้นไต่แย้งมาในชั้นศาลอุทธรณ์ และฎีกา เลยกว่า ศาลชั้นต้นวินิจฉัยคดีไต่ไม่ถูกต้องอย่างไร ปัญหาต่อไปจึงมีว่า กรณีเช่นนี้จะถือไต่หรือไม่ว่า โจทก์ขาดหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้กู้ เป็นสำคัญ เพื่อที่ไต่ฟ้องร้องบังคับคดีเรียกเงินกู้จากจำเลย ศาลฎีกาเห็นว่า คดีปรากฏหลักฐานชัดตามเอกสารสัญญาฉบับนาย จ.อ. ๑, จ.ล. ๒, และ จ.ล. ๓ ว่า จำเลยไต่ลงลายมือชื่อ เป็นผู้กู้ไว้ในแบบพิมพ์ซึ่งกรอกข้อความครบถ้วนแล้ว แม้ในคำให้การของจำเลยเองก็รับมาแต่แรกแล้วว่า จำเลยไต่ทำสัญญาให้ไว้แก่โจทก์จริง การที่จำนวนเงินที่ลงไว้ในหนังสือสัญญาผิดเพี้ยนไปบ้างในลักษณะที่ไม่ใช่ เป็นเอกสารปลอม สัญญาฉบับนั้นก็ย่อมจะยังคงมีสภาพเป็นหลักฐานเป็นหนังสือแห่งการกู้ยืมอยู่นั้นเอง การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๕๓ บัญญัติถึง เรื่องการกู้ยืมเกินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปต้องมีหลักฐานแห่งการกู้ยืม เป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืม เป็นสำคัญนั้น ก็เป็นเพียงแบบพิธีเพื่อประโยชน์ในการใช้พิสูจน์ เมื่อมีการฟ้องร้องคดีเกิดขึ้นไม่ใช่แบบที่บังคับไว้ว่าจะต้องทำเพื่อความสมบูรณ์แห่งนิติกรรม ความจริงแม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ หนี้เงินที่มีอยู่ระหว่างกันยังคงสมบูรณ์อยู่ ถ้าหากลูกหนี้เห็นว่า จำนวนหนี้ที่ถูกฟ้องร้องไต่ไม่ถูกต้องก็ชอบที่จะยกชั้นต่อสู้ และนำสืบไต่ตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๓ วรรค ๒ นั้นเอง และถ้าหาก

นำสืบรับฟังได้ ศาลก็ยอมจะพิพากษาให้ลูกหนี้รับผิดในจำนวนหนี้ที่ยังค้างชำระอยู่เท่านั้น
ได้ หากใชว่าจะต้องยกฟ้องของเจ้าหนี้เสียทั้งหมดไม่ว่า คำนั้น การที่ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัย
ว่า คำนั้นต้องถือว่า โจทก์ไม่มีพยานหลักฐาน เป็นหนังสือแห่งการกู้ยืมกันมาฟ้องบังคับคดี
ให้จำเลยชำระหนี้ไต่กัน จึงไม่ต้องช่วยความเห็นของศาลฎีกา ฎีกา โจทก์ข้อนี้ฟังขึ้น
แต่คดีนี้ศาลอุทธรณ์ไม่ได้วินิจฉัยถึงประเด็นข้อต่อสู้ของจำเลยที่ไต่ยกมาในฟ้องอุทธรณ์เลย
ศาลฎีกาจึง เห็นสมควรที่จะวินิจฉัยคดีไปเสียเลยคงต่อไปนี้

ประเด็นข้อแรกที่ว่า สัญญาครั้งที่ ๒ และที่ ๓ เอกสารหมาย จ.ล. ๒
และ จ.ล. ๓ เป็นนิติกรรมที่เกิดจากความสำคัญผิดตกเป็นโมฆะหรือไม่นั้น เห็นว่าหนี้
ความสัญญาที่พิพาทมีจำนวนถึงกว่าสองล้านบาท การที่ผิดพลาดจำนวนเงินไปเพียง
๓ หมื่นกว่าบาท เพราะที่มีใค้หักลบจำนวนหนี้ค่าดอกเบี้ย เกือบหนึ่งในหนี้รายแรกเสียก่อน
ที่จะไต่เข้ามาแปลง เป็นหนี้ความสัญญาภายหลังนั้น เห็นได้ว่ามีการผิดพลาดเพียงเล็กน้อย
เท่านั้นเอง จำเลยยอมอาจจะนำสืบต่อสู้ให้ศาลบังคับคดีไปตามความถูกต้องได้ จึงเห็น
ว่ายังไม่พอฟังได้ว่า เป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมถึงขนาดที่จะ
ทำให้นิติกรรมการกู้ยืมต้องตกเป็นโมฆะไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่

ส่วนประเด็นที่สองซึ่งเป็นข้อสุดท้ายที่ว่า โจทก์ใช้สิทธิไม่สุจริตได้รับดอกเบี้ย
ของจำเลยไว้แล้วกลับว่าไม่ได้รับ และคงก็คดอกเบี้ยจากจำเลยตลอดมา เพราะต้องการ
ผลประโยชน์จากการคดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลยนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า โจทก์ก็ไต่มาสืบ
อยู่แล้วว่าไม่ได้คดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลยเลย ทั้ง ๆ ที่ตามสัญญาตกลงให้คดอกเบี้ย
ทบต้นได้ก็ตาม เพราะเห็นว่าเป็นคนของธนาคาร โจทก์ และตามเอกสารบัญชีหมายเลข ๑
ที่โจทก์ส่งอ้างก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการคดอกเบี้ยทบต้นจากจำเลย คดอกเบี้ยทบต้นที่โจทก์
ขอให้บังคับนับแต่วันฟ้องไปนั้น ศาลชั้นต้นก็ได้พิพากษาให้ยกเสียแล้ว ส่วนข้อที่ว่าโจทก์
ได้รับเงินคดอกเบี้ยแล้วกลับว่าไม่ได้รับนั้นก็เป็นการนำสืบของจำเลยลอย ๆ เท่านั้น
ไม่มีหลักฐานมาแสดงให้รับฟังได้ว่า โจทก์ได้รับดอกเบี้ยไปเป็นจำนวนเท่าใดแล้วว่า
ไม่ได้รับ ฝ่ายโจทก์มีเอกสารการบัญชีมาแสดงมากมาย คดีจึงรับฟังไม่ได้ถึงที่จำเลยกล่าว
อ้างคงฟังได้แต่คดอกเบี้ย เดือนเดียว เท่านั้นที่เป็นข้อผิดพลาดที่โจทก์ก็ยอมรับ ในทาง

พิจารณาจึงยังไม่พอที่จะรับฟังได้ว่า โจทก์มีเจตนาไม่สุจริตต่อจำเลย ประเด็นโต้แย้ง
ข้อของจำเลยฟังไม่ขึ้นเช่นเดียวกัน

แต่อย่างไรก็ดีเมื่อคดีฟังได้ว่า หน้าที่โจทก์ฟ้องขอให้ศาลบังคับเอาจากจำเลย
มีจำนวนมากกว่าความจริงที่ได้ความมาจากทางพิจารณาคือ ไม่ได้หักจำนวนดอกเบี้ยล่วงหน้า
จำนวน ๓๑,๒๕๐ บาทออกเสียก่อนที่จะนำมารวมเป็นเงินต้นในสัญญาฉบับที่ ๒ ก็ยอมทำ
ให้ดอกเบี้ยที่คิดมารวมเป็นต้นเงินกู้ในสัญญาฉบับที่ ๓ แล้ว หลังจากนั้นก็คิดดอกเบี้ยจากต้น
เงินที่ผิดชำระออกไปอีกเรื่อย ๆ มา ความผิดพลาดก็จะเพิ่มพูนมาก ๆ ขึ้นไปทุกที เรื่องนี้
การที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า จำเลยมิได้ขอหักหนี้ หรือฟ้องแย้งเรียกคืน จึงยังไม่สั่งให้หักไว้
ให้จำเลย เพราะมีข้อยุ่งยากเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยนั้น ศาลฎีกายังไม่เห็นพ้องด้วย
เพราะเป็นการบังคับให้จำเลยต้องใช้หนี้ที่จำเลยไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย ความจริง
เป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องนำสืบให้ได้ความสมตามข้ออ้างของโจทก์ต่างหาก หากให้
เป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะช่วยคิดหักให้โจทก์ไม่ การที่จะ โยนความผิดมาให้ตกอยู่กับ
จำเลยจึงไม่ชอบด้วยความเป็นธรรม เมื่อปรากฏว่าต้นเงินกู้ที่ระบุไว้ในสัญญาฉบับที่ ๒
จำนวน ๒,๘๕๐,๐๐๐ บาท นั้น โจทก์มิได้หักเงินดอกเบี้ยล่วงหน้าจำนวน ๓๑,๒๕๐ บาท
ที่จำเลยชำระแล้วออก ต้นเงินกู้ที่แท้จริงเมื่อหักเงินจำนวน ๓๑,๒๕๐ บาทออกแล้ว
จึงคงเป็นจำนวน ๒,๘๑๘,๗๕๐ บาท จำเลยคงต้องชำระหนี้จำนวนดังกล่าวให้แก่โจทก์
พร้อมค่างดอกเบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปี ต่อจากนั้นได้นำเงินที่ค้างชำระตามสัญญาฉบับที่ ๒
มาเป็นต้นเงินในสัญญาฉบับที่ ๓ แล้วให้จำเลยชำระดอกเบี้ยทบต้นในอัตราร้อยละ
๑๕ ต่อปี ตามสัญญาฉบับที่ ๓ ตั้งแต่วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๑๐ ถึงวันที่ ๓ มกราคม
๒๕๑๑ จากวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๑๑ ซึ่งเป็นวันที่จำเลยผิดนัดแล้ว จำเลยคงต้องชำระ
ดอกเบี้ยไม่ทบต้นในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปีไปจนกว่าจำเลยจะชำระเงินให้โจทก์เสร็จ
ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ยกฟ้อง โจทก์นั้นไม่ต้องด้วยความเห็นของศาลฎีกาฎีกาของ โจทก์
ฟังขึ้น

พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้จำเลยชำระคืนเงินจำนวน ๒,๘๑๘,๗๕๐ บาทแก่โจทก์ พร้อมด้วยดอกเบี้ยทบต้นในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี จากวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๐๕ ถึงวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๑๐ กับดอกเบี้ยทบต้นในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี จากวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๑๐ ถึงวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๑๑ และดอกเบี้ยไม่ทบต้นในอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี จากวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๑๑ ไปจนกว่าจำเลยจะชำระเงินให้โจทก์เสร็จ ศาลฎีกาเห็นสมควรให้เป็นพับ

ศาสตราจารย์ จิตติ ถึงสมัย บรรณาธิการหนังสือคำพิพากษาศาลฎีกา ประจำพุทธศักราช ๒๕๑๘ ได้ทำบันทึกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกานี้ว่า... ปัญหาในคดีนี้คือ จำเลยลงลายมือชื่อในสัญญาให้โจทก์ไปโดยจำนวนเงินที่ลงไว้ในสัญญานั้นมากกว่าความจริงไป จำเลยจะผูกพันความซื่อสัตย์เพียงใด ตาม ป.พ.พ. คงอยู่ในเรื่องแสดงเจตนาตั้งแต่มตรา ๑๑๗ ต่อไปถึง เรื่องสำคัญผิดในมาตรา ๑๒๐ ซึ่งคงต้องทำความเข้าใจโดยอาศัยกฎหมายเยอรมันตามที่มาที่ไต่ถามไว้ในกรรณการร่างกฎหมายมากกว่าตามกฎหมายอังกฤษ ซึ่งแตกต่างและยุ่งยากกว่ามาก (Schuster, The principles of German Civil Law (1970) no. 99 p. 99) ประมวลกฎหมายแพ่ง เยอรมันแบ่งแยกเป็นการแสดงเจตนาผิดจากที่ตั้งใจ (Mistake in the declaration of intention) กับแสดงเจตนาถูกต้องตามที่ตั้งใจ แต่เจตนาตามตั้งใจนั้นเกิดจากความสำคัญผิด (mistake in the formation) การแสดงเจตนาผิดจากที่ตั้งใจ (เยอรมัน มาตรา ๑๑๘ วรรค ๑) ซึ่งจะไม่แสดงออกเช่นนั้นถ้ารู้ว่าผิด อาจบอกกลางใจ ส่วนความสำคัญผิดที่ทำให้ตั้งใจแสดงผิดไปนั้น คือความสำคัญผิดอย่างที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๘, ๑๒๐ ของเรา แสดงเจตนาผิดจากที่ตั้งใจ ม. ๑๑๘ วรรค ๑ นั้น ของเยอรมันนั้นไม่มีบัญญัติใน ป.พ.พ. ของเราอย่างใดที่คู่กับมาตรา ๑๑๗ แต่ไม่ตรงเพราะต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความที่แสดงเจตนาผิดนั้น ตรงตามกฎหมายอังกฤษ ซึ่งถ้าอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความเข้าใจผิด ก็เป็นโมฆะ (Huge V. Colin & Sheelds, Anson, ed. 23, p. 279, Grismore on Contracts (1947) no. 21 Mistake in Expression p. 28) กฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้โดยชัดแจ้ง แต่คงต้องเข้าใจเช่นเดียวกัน เพราะเจตนาที่แสดงออก

ต้อง เป็นเจตนาที่แท้จริง มาตรา ๑๓๒ บัญญัติว่า การตีความแสดงเจตนาให้เพ่งเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร คง เป็นบทบัญญัติที่อ้างอิงในเรื่องนี้ได้ ตามมาตรา ๑๓๒ นี้ไม่จำต้องถือเลยไปว่าต้องถือตามที่เข้าใจได้จากข้อความที่ได้แสดงออกมา ซึ่ง เป็นการแสดงออกโดยถูกต้องตรงตามที่ตั้งใจ การแสดงออกโดยถูกต้องตามที่ตั้งใจแต่ไม่ประสงค์ผูกพันตามนั้น เป็นปัญหาตามมาตรา ๑๑๗ อีกส่วนหนึ่ง ส่วนการตีความสัญญาตาม ม. ๓๒๕ ต้องมีสัญญาอันเป็นเจตนาร่วมกันของทั้ง ๒ ฝ่ายเกิดขึ้นก่อน กรณีที่เป็นปัญหานี้เป็นการแสดงเจตนาผิดจากที่ตั้งใจ เป็นเรื่องของผู้แสดงเจตนาฝ่ายเดียว

เมื่อแสดงเจตนาผิดจากที่ตั้งใจ ก็ไม่ถือตามที่แสดงออกซึ่งไม่ใช่เจตนาที่แท้จริง เป็นแต่ถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร จะถือเอาตามที่แสดงออกไม่ได้ แม้อีกฝ่ายไม่รู้ถึงการแสดงออกโดยไม่ตรงตามที่ตั้งใจ และสนองรับตามนั้น สัญญาก็ไม่เกิดขึ้น หากจะมีความเสียหายอย่างไร อาจต้องพิจารณาตามมูลหนี้อื่น ถ้าหากมี เช่น ละเมิดเพราะทำให้เสียหายโดยประมาทเลินเล่อ เป็นต้น

ในคดีนี้จำเลยลงชื่อในสัญญาโดยไม่ดูจำนวนเงินว่าหักคอกเบี้ยออกแล้วหรือไม่ และมาทราบภายหลังว่าจำนวนเงินผิดเพราะไม่หักคอกเบี้ยออก เป็นปัญหาว่าจะถือว่าแสดงเจตนาถูกต้องตามที่ตั้งใจ คือแสดงว่า เป็นลูกหนี้เงินกู้ตามจำนวนในสัญญาที่เขียนไว้ แต่สำคัญผิดหรือจะถือว่าแสดงเจตนาผิดไปจากที่ตั้งใจ คือตั้งใจรับรอนหนี้เต็มตามจำนวนที่ค้าง แต่ไปลงลายมือชื่อในสัญญาที่ระบุจำนวนหนี้เกินความจริงไม่มีสัญญาเกิดขึ้น ข้อนี้จะต้องถือว่าเป็นการแสดงเจตนาผิดจากที่ตั้งใจ เป็น *mistake of expression or declaration of intention* ซึ่งตามกฎหมายไทยต้องอาศัยมาตรา ๑๓๒ ว่าไม่ใช่เจตนาแท้จริงที่จะใช้หนี้ตามจำนวนในสัญญาที่ไม่ได้หักคอกเบี้ยออกเช่นเดียวกับคำนวณราคาซื้อขาย ตัวเลขที่นำมาคำนวณถูก แต่บวกลบคูณหารได้ผลลัพธ์ผิด ตกกลงไปตามที่ผิด ผลคือไม่เป็นเจตนาแท้จริงจะถือหักเอาตามที่แสดงออกมานั้นไม่ได้

กรณีเช่นนี้จะพิจารณาตามหลักสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๕, ๑๒๐ ไม่ได้ เพราะถ้าเป็นโมฆะก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าเป็นโมฆียะก็ต้องบอกล้างในกำหนดเวลา บอกล้างแล้วก็ไม่มีอะไรเหลืออีก

ถ้าวินิจฉัยว่าไม่ใช่เจตนาแท้จริงไม่ผูกพันตามที่แสดงออก ตามมาตรา ๑๓๒ เป็นเรื่องตีความแสดง เจตนาให้ถือตาม เจตนาแท้จริงสำหรับตัวผู้แสดง เจตนา นั้น เพื่อไม่ผูกพันตามที่แสดงออกก็หมกปัญหาไปตอนหนึ่ง แต่จะผูกพันตามที่ประสงค์แสดงออก แต่ได้แสดงออกอีกอย่างหนึ่งผิดไปจากที่ตั้งใจจริงหรือไม่ ตอนนี้นำมาตรา ๑๓๒ อาจช่วยได้ว่าให้ถือตาม เจตนาแท้จริงจึงผูกพันตามที่ตั้งใจไว้ได้ แต่จะเลยไปผูกพันอีกฝ่ายหนึ่งได้หรือไม่ เช่นในการซื้อขาย ผู้ขายแจ้งราคาผิดไปเนื่องจากเขียนผิด หรือบวกลบคูณหารผิด ไม่ผูกพัน ผู้ขายตามราคาที่ผิด และถือตามที่ถูกไต่ถามมาตรา ๑๓๒ แต่จะผูกพันบังคับผู้ซื้อให้ซื้อตามราคาที่ถูกต้องได้หรือไม่ ตอนนี้องค์องพิจารณาอีกว่า เจตนาแท้จริงของผู้ซื้อประสงค์ซื้อตามราคาที่ถูกต้องหรือไม่ ถ้าตามเจตนาแท้จริงก็ประสงค์ซื้อตามราคาที่ถูกต้อง ก็คงบังคับตามนั้นได้ เป็นปัญหาการตีความตามมาตรา ๑๓๒, ๓๒๕ อยู่แน่นอน

เรื่องนี้เป็นเรื่องสัญญาซื้อขายขึ้น เพราะถ้า เอกสารกู้เขียนจำนวนเงินเกินกว่าที่ส่งมอบเงิน ส่วนที่เกินก็ไม่บริบูรณ์บังคับไม่ได้ ดังที่ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยนำสืบให้บังคับตามที่ถูกฟ้องได้ แต่ถ้าไม่ใช่กู้ ไม่ใช่สัญญาที่ต้องส่งมอบ อาจเป็นปัญหาว่าจะบังคับได้อย่างไร คำตอบคงต้องอาศัยหลักการตีความ โดยพิจารณาเจตนาแท้จริงของทั้งสองฝ่ายกรณีเช่นนี้อาศัยเรื่องโมฆะ โมฆียะไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องแสดงเจตนาตรงตามที่ตั้งใจบังคับตามที่ได้แสดงออก แต่เสื่อมเสียหมดสิ้นไม่เหลือ จะบังคับครั้ง ๆ กลาง ๆ อย่างเรื่องตีความตามเจตนาแท้จริงที่ถูกฟ้องไม่ได้ แต่จะบังคับฝ่ายใดต้องเป็นเจตนาแท้จริงของฝ่ายนั้น จะบังคับทั้งสองฝ่ายก็ต้องเป็นเจตนาแท้จริงของทั้งสองฝ่าย เจตนาแท้จริงนั้นอาจเป็นโมฆะหรือโมฆียะ เพราะสำคัญผิดตามมาตรา ๑๑๙, ๑๒๐ ได้อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาคณะตอนกัน คดีนี้ศาลวินิจฉัยความสำคัญผิดอย่างนี้ไม่ใช่สาระสำคัญของนิติกรรมที่จะตกเป็นโมฆะ อันเป็นกรณีตามมาตรา ๑๑๙

๒.๘ กรณีศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องสำคัญผิด

— มีคำพิพากษาศาลฎีกาไม่น้อยที่วางบรรทัดฐานว่า คดีใดเป็นเรื่องสำคัญผิดซึ่งจะไต่ถามา เสนอไว้คือ

- คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๘๕๖/๒๕๕๔ ระหว่างนางรอก ทศนาญชลี โจทก์
นาง เสงี่ยม แสนพงษ์ กับพวก จำเลย

คดีได้ความว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินที่มีความประสงค์จะยกให้บุตรหลานโจทก์
จึงได้ยกที่ดินแปลงนี้มรดกในใบมอบฉันทะให้จำเลยทั้ง ๓ ซึ่งเป็นบุตรโจทก์ไปจัดการโอน
กรรมสิทธิ์ให้แก่จำเลยทั้ง ๓ และหลาน ๒ คน คือนายสิทธิ และนางสาวสละ จำเลย
ทั้ง ๓ กลับนำใบมอบฉันทะไปแจ้ง เต็มต่อเจ้าพนักงานที่ดินว่า โจทก์มอบฉันทะมาให้โอนขาย
ที่ดินรายนี้แก่จำเลยทั้ง ๓ เจ้าพนักงานที่ดินจึงทำการโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่จำเลยทั้ง ๓ ไป
โจทก์จึงฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมการขายรายนี้ให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์มาเป็นของโจทก์
ตามเดิม ดังนี้

วินิจฉัยว่า เมื่อคดีฟังได้ว่า โจทก์ไม่ได้มอบอำนาจให้จำเลยไปจัดการโอน
ขายที่ดินให้จำเลยแทนโจทก์ การที่จำเลยไปจัดการ เพิ่ม เพิ่มข้อความในใบมอบฉันทะ
จนผิดความประสงค์ของโจทก์และโอนขายที่ดินไปเช่นนี้ จึงเป็นโมฆะ โจทก์ย่อมมีสิทธิ
ขอเพิกถอนได้

- คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๕๘/๒๕๕๘ นายพงษ์ วรรณยิ่ง โจทก์ นายเอี่ยม
วิสาตุล จำเลย

คดีได้ความว่า จำเลยได้เช่าห้องและที่ดินพิพาทของโจทก์มากกว่า ๑๕ ปี
โดยเสียค่าเช่าห้อง เดือนละ ๒๔ บาท ๕๐ สตางค์ โจทก์ก็ได้ทำสัญญาแบบใหม่ไปให้
จำเลยลงชื่อที่ห้องจำเลย สัญญานี้มีฉบับเดียวไม่มีฉบับให้จำเลยไว้เป็นหลักฐาน จำเลย
จึงไม่มีทางที่จะวานคนอื่นอ่านให้ฟัง เพราะจำเลยอ่านหนังสือไม่ออก นอกจากจะได้ฟัง
จากโจทก์อ่านให้ฟัง โจทก์อ่านให้ฟังว่าเช่ากัน ๑๗ เดือน ค่าเช่าตามเดิม แต่ความจริง
ในสัญญานั้น เมื่อพ้น ๑๗ เดือนไปแล้ว เพิ่มค่าเช่าเป็นเดือนละ ๕๐๐ บาท และจะต้อง
เสียค่าปรับ ๑,๐๐๐ บาทด้วย เมื่อผิดสัญญา ความข้อนี้โจทก์มิได้อ่านให้ฟัง ถ้าจำเลย
ทราบความข้อนี้ จำเลยก็จะไม่ยอมทำสัญญาให้โจทก์ เพราะไม่มีเงินจะชำระให้ได้
ที่จำเลยเซ็นสัญญา เขาไปเพราะสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมดังนี้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยอ่านหนังสือไม่ออกสัญญาฉบับเดียว ค่าเช่าเพิ่ม จาก ๒๕ บาท ๕๐ สตางค์ เป็น ๕๐๐ บาท มากมายผิดปรกติอยู่ ถ้าจำเลยทราบก็คง จะไม่ยอมเซ็นสัญญาให้โจทก์แน่ การที่จำเลยเซ็นสัญญาเช่าไป แสดงว่าจำเลยได้ทำไป โดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม จึง เป็นโมฆะ

— คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๔๒/๒๔๘๔ ระหว่างนาง บับ ชันระสิกรรม โจทก์ นายศิลป์ พิณีฤดา เศษ กับพวก จำเลย

คดีไต่ความว่า นายศิลป์จำเลยได้ดวงโจทก์ว่าจะพาโจทก์ไปหอนทะเลเป็นที่ดิน เพื่อค้ำคือให้เจ้าพนักงานที่ดินออกโฉนดหรือตราจองสำหรับที่พิพาทให้โจทก์ แล้วให้โจทก์ ลงพิมพ์ลายนิ้วมือในเอกสารโดยจำเลยสร้างแสดงให้โจทก์เข้าใจว่า เป็นหนังสือ เกี่ยวกับการขอออกโฉนด โจทก์ไม่รู้นิ่งสือก็หลงเชื่อ และลงพิมพ์ลายนิ้วมือให้ ต่อมาจำเลย เข้าไปทำนาโจทก์ที่พิพาท โจทก์จึงทราบว่าที่โจทก์ลงลายมือนั้นกลายเป็นสัญญาโจทก์ยอม แแบ่งนาให้จำเลยครึ่งหนึ่ง โจทก์จึงฟ้องทำลายสัญญาและเรียกค่าเสียหาย ดังนี้

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า สัญญาที่จำเลยทำขึ้นนั้น เป็นการสำคัญผิดในสาระสำคัญ แห่งนิติกรรม คือเข้าใจว่าเป็นการขอให้ออกโฉนด จึงตกเป็นโมฆะ ฉะนั้น การที่ จำเลยเข้าไปทำนาโจทก์จึง เป็นการละเมิดต้องชำระค่าเสียหายให้โจทก์

— คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๗๒/๒๕๐๐ ระหว่างนางสาส์ลี นามหิงค์ ในฐานะผู้ใช้ อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์กับพวก โจทก์ บริษัทอากาศไทยประกันภัย จำกัด จำเลย

คดีไต่ความว่า เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๔๙๕ โดยคำสั่งชวนของนายประวิทย์ ผู้แทนบริษัทจำเลย นายสี มุลิกา ได้ทำคำขอเอาประกันภัยค่าแถมของผู้เอาประกันภัย ในการที่แพทย์ตรวจร่างกาย และชำระค่าประกันภัยเงินเบี้ยประกันภัยงวดแรกให้แก่ นายประวิทย์ ผู้แทนหาผู้ประกันภัยของบริษัทจำเลย นายประวิทย์ได้รวบรวมนำส่งคำขอ ค่าแถม เงินเบี้ยประกันงวดแรกนี้ไปทางไปรษณีย์ ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๔๙๕ ถึงบริษัทเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๙๕ บริษัทจำเลยพิจารณาแล้ว จึงยอมรับประกันชีวิตประเภทต่าง ๆ

ความคำขอของนายคี เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕ โดยทำกรมธรรม์ประกันชีวิตกับใบ
รับเงิน เบี้ยประกันวงแรกตามจำนวนส่งไปยังนายประวิทย์ เพื่อมอบแก่นายคีผู้เอาประกันภัย
แต่นายประวิทย์ส่งกรมธรรม์และใบรับเงินมายังบริษัท เพราะนายคีผู้เอาประกันถูกคนร้าย
ยิงตายเมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๕

บริษัทจำเลยมิได้มอบอำนาจให้นายประวิทย์เป็นตัวแทนเข้าทำสัญญาประกัน
ชีวิตผู้ใดโดยลำพัง หรือ เคยเชื่อกว่ามีอำนาจ เช่นนี้ การที่เป็นผู้แทนบริษัท เป็นแต่เพียง
นายหน้าหาผู้เอาประกัน รับเบี้ยประกันชั่วคราว ซึ่งผู้ขอเอาประกันต้องชำระพร้อมกับ
คำขอเอาประกันส่งมายังบริษัท เพื่อพิจารณาว่าจะรับประกันหรือไม่

โจทก์ฟ้องจำเลย เรียกเงินค่าประกันอุบัติเหตุ โดยอ้าง เหตุว่า นายประวิทย์
ผู้แทนบริษัทจำเลย เป็นผู้ตกลงรับประกันแทนบริษัทจำเลย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า สัญญาประกันชีวิต นายคีที่บริษัทจำเลยสำคัญผูกยอมรับประกัน
นั้น (คือวันที่ ๑๒ มิ.ย. ๒๕๕๕) ทำสัญญาประกันนั้น นายคีไม่ชีวิต เพื่อให้ประกันตามมาตรา
๔๔๕ แล้ว

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๑๐/๒๕๐๐ ระหว่างนางสงวน ชาวเน โจทก์ นายหวาน
พวงพรหม จำเลย

ข้อเท็จจริงของคดีฟังได้ว่า จำเลยตกลงขายที่ดินไม่มีโฉนดเนื้อที่ ๑๐๐ ไร่
อยู่ตำบลคลังชัน อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี ให้แก่โจทก์ ก่อนซื้อจำเลยได้
พาโจทก์ไปดูที่ดิน ณ ที่สถานที่ของที่ดิน และในวันที่ ๒ มิ.ย. ๒๕๕๗ โจทก์ได้วางเงิน
มัดจำให้แก่จำเลย โดยจำเลยได้ทำสัญญาวางเงินมัดจำให้โจทก์ยึดถือไว้ ต่อมาวันที่ ๗
ก.ค. ๒๕๕๗ จำเลยได้ทำสัญญาซื้อขายโอนที่ดินให้โจทก์ที่อำเภอเมืองสุพรรณบุรี ในการ
โอนนั้นโจทก์ ได้จ่ายเงินค่าที่ดินให้จำเลยอีก และสามีโจทก์ได้ทำสัญญากู้เงินจำเลยไว้ด้วย
อีกส่วนหนึ่ง การที่จำเลยนำโจทก์ไปขึ้นที่ศาลกลางซื้อขายกันนั้น จำเลยนำชี้ทิศทางและที่นา
ซึ่งเป็นที่เสียน และที่ทำประโยชน์แล้ว โดยเฉพาะทางทิศตะวันตกกว่าติดกับที่นายเสียม
แต่ตามสัญญาซื้อขายที่อำเภอเมืองนั้น ทางทิศตะวันตกลงไว้ว่าติดที่นายทุ เมื่อทำสัญญาแล้ว

จำเลยนำก้อนไปรังวัดให้โจทก์ กลับชี้ที่คืนที่ว่าโอนให้โจทก์ไม่ตรงตามที่จำเลยนำชี้
ครั้งแรกที่ตกลงทำสัญญากัน โภคมีที่เคียนเพียง ๔๐ ไร่ อีก ๒๐ ไร่ เป็นป่าและรุกเข้าไป
ในที่ของคนอื่น โจทก์จึงขอเลิกสัญญากับจำเลย และขอเงินคืน จำเลยไม่ยอมคืน โจทก์
จึงมาฟ้องคดีอ้างว่า สำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม เป็นโมฆะ ให้จำเลยคืนเงินแก่
โจทก์พร้อมดอกเบี้ย

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตามข้อเท็จจริงฟังได้ว่าที่คืนตามสัญญาซื้อขายไม่ใช่ที่คืน
ตามที่จำเลยชี้ให้โจทก์ ซึ่งโจทก์พอใจตกลงรับซื้อ สภาพที่คืนที่จำเลยชี้จะขายให้แก่โจทก์
ผิดกับสภาพของที่คืนที่ทำสัญญาซื้อขายกันมากมาย นับว่าโจทก์สำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระ
สำคัญแห่งนิติกรรม สัญญาระหว่างโจทก์กับจำเลยจึง เป็นโมฆะ จำเลยต้องคืนเงินให้
โจทก์พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ ๙ $\frac{๑}{๒}$ ต่อปี

- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๐๒/๒๕๑๗

โจทก์ไม่มีสิทธิในคืนที่จำเลยเช่า แต่ปกปิดทำให้จำเลยเข้าใจผิดว่าโจทก์
เป็นเจ้าของคืน จึง เป็นเหตุให้จำเลยสัญญาขายอมรับเงิน เพื่อออกจากคืน ถ้ารู้ความจริง
จำเลยจะไม่ทำสัญญาครั้งนั้น เป็นการสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญสัญญา เป็นโมฆะ
ตามมาตรา ๑๑๕

ศาสตราจารย์ จิตติ คิงศกทัย ได้ทำบันทึกหมายเหตุไว้ว่า ๑ ปกปิดเป็น
ฉ้อฉลอย่างหนึ่ง ตามมาตรา ๑๒๔ ซึ่งทำให้การแสลงเจตนาเป็นโมฆียะ ตามมาตรา
๑๒๑ แต่การฉ้อฉลเพื่อปกปิดก็ทำให้สำคัญผิดได้ ถ้าสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ
แห่งนิติกรรมก็เป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๑๕ ไม่เพียงแต่เป็นโมฆียะตามมาตรา ๑๒๐

คำพิพากษาศาลฎีกา (ย่อ) ประจําพุทธศักราช ๒๕๑๗ ตอน ๒๒, จดพิมพ์
โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๕๒๐), หน้า ๑๓๖๒

- คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๙๕๗/๒๕๑๗ ระหว่างนายรินหรือบุญมี คลองนาวา
โจทก์ นายแสวง เศษศักดิ์ กับพวก จำเลย

คดีไต่ความว่า จำเลยที่ ๑ ทำสัญญาจะขายที่ดินแก่โจทก์ แล้วจำเลยที่ ๒
หลอกให้จำเลยที่ ๑ ลงลายมือชื่อในหนังสือมอบอำนาจเพื่อรับโฉนดจากสำนักงานที่ดิน
แต่กลายเป็นใบมอบอำนาจให้ขายที่ดินโอนไปยังจำเลยที่ ๒ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์
พิพากษาให้เพิกถอนทะเบียนที่ดินขายจำเลยแล้วโอนขายแก่โจทก์ โดยโจทก์ชำระราคา
๕,๐๐๐ บาท จำเลยที่ ๒ ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า "การที่จำเลยที่ ๑ ใ้ลงชื่อในหนังสือมอบอำนาจให้แก่
จำเลยที่ ๒ ไปนั้น เป็นเรื่องที่จำเลยที่ ๒ พுகหลอกหลวงจำเลยที่ ๑ ให้จำเลยที่ ๑ ลงชื่อ
เพื่อจำเลยที่ ๒ จะไปเอาโฉนดจากสำนักงานที่ดินมาให้จำเลยที่ ๑ ดังที่จำเลยที่ ๑
เบิกความโดยมีนายพล พ่วงอารีย์ซึ่งไปกับจำเลยที่ ๑ ค้ำยัน เห็น การที่จำเลยที่ ๑ ลงชื่อ
ในหนังสือมอบอำนาจควยสำคัญผิดคือ เจตนาของจำเลยที่ ๑ ดังกล่าว หนังสือมอบอำนาจ
นั้นจึงตกเป็นโมฆะ นิติกรรมโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและโรง เรือนระหว่างจำเลยที่ ๑ กับ
จำเลยที่ ๒ ซึ่งได้กระทำโดยหนังสือมอบอำนาจระหว่างจำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒
จึงไม่มีผลบังคับต่อกันได้ ที่พิพาทและโรง เรือนจึงยังคง เป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยที่ ๑ อยู่
โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสอง และให้จำเลยที่ ๑ ปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อจะขายได้
พิพากษาเป็น

ศาสตราจารย์ จิตติ คิงสถิตย์ ได้ทำบันทึกหมายเหตุท้ายฎีกา (ฎ.๕)^๑ ว่า
กลฉ้อฉลทำให้การ แสวง เจตนา เป็นโมฆียะ ตามมาตรา ๑๒๑ แต่ถาถึงขนาดทำให้สำคัญผิด
ในสาระสำคัญของนิติกรรม เช่นสภาพของนิติกรรมดังในคดีนี้ก็ เป็นโมฆะไปตาม มาตรา ๑๑๘

(ฎ.๕) = คำพิพากษาฎีกา (ย่อ) ซึ่งจัดทำโดยมหาวิทยาลัย

- คำพิพากษานี้ที่ ๑๐๓๘/๒๕๑๘

ที่ดินของจำเลยถูกจำกัดสิทธิการปลูกสร้าง เพราะถูกสายไฟฟ้าแรงสูงผ่าน ตาม พ.ร.บ. การไฟฟ้าอันซี พ.ศ. ๒๕๐๐ จำเลยขายฝากแก่โจทก์ในราคาสูงโดย โจทก์ไม่ทราบ เป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญของคุณสมบัติของทรัพย์ การแสดงเจตนา เป็นโมฆียะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๒๐ โจทก์บอกกลาง และเรียกเงินค่าซื้อฝากคืนได้

ศาสตราจารย์ จิตติ ตึงศกทัต ไล้ทำบันทึกหมายเหตุท้ายฎีกา^๑ (ฎ.๓) ว่า เรื่องนี้โจทก์ฟ้องอ้างว่า เป็นการปกปิดความจริงเป็นอุบายฉ้อฉล จึงได้บอกกลาง โมฆียะกรรม และฟ้อง เรียกเงินค่าซื้อฝากที่ดินคืน ศาลพิพากษาอ้าง มาตรา ๑๒๐ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญผิด ในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของทรัพย์ไม่ใช่ปกปิดความจริง ตามมาตรา ๑๒๔ แต่ปกปิด ฉ้อฉลก็เป็นสำคัญผิดอยู่ในตัว

การบอกกลาง โมฆียะกรรมคู่กรณีกลับสู่ฐานะเดิมตามมาตรา ๑๓๘ วรรค ๓ สัญญาเป็นเรื่องระหว่างคู่สัญญาคือผู้ซื้อฝากกับผู้ขายฝาก การบอกกลางและคืนสู่ฐานะเดิม ก็เป็นเรื่องของคู่สัญญา โฉนดจำเลยที่ ๓ จึงเข้ามารับผิดด้วย ซึ่งคงถือเป็นเรื่องละเมิด จำเลยที่ ๒ เป็นสามีจำเลยที่ ๑ เป็นความรับผิดชอบในหนี้ของภริยาที่ทำร่วมกัน คดีนี้จำเลย ที่ ๓ ขาดคดีไม่มีจุดบรรจบฎีกาจึงไม่เป็นปัญหา

- คำพิพากษานี้ที่ ๑๒๘/๒๕๑๘

๑. ทำสัญญาจะขายที่ดินแก่โจทก์บางส่วน แล้วโอนโฉนดทั้งหมดขายแก่จำเลย จำเลยให้โจทก์ซื้อถือกรรมสิทธิ์รวมในโฉนดด้วย โดยระบุว่า ๑๔๐ ส่วน ใน ๓๖๒ ส่วน โจทก์นำสืบได้ว่าโจทก์สำคัญผิด ที่ถูกเป็น ๓๐๖ ส่วน ศาลบังคับจำเลยให้แบ่งตามส่วนที่ถูก ต้องตามที่โจทก์สัญญา กับจำเลยได้

^๑ เรื่องเดียวกัน, ปี ๒๕๑๗ ตอน ๑๐ หน้า ๗๓๘